

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
UGDYMO SISTEMŲ KATEDRA

Erika Pusvaškė

Edukologijos magistratūros studentė

BŪSIMŲJŲ PEDAGOGŲ SOCIOKULTŪRINĖ RAIŠKA AKADEMINĖJE
APLINKOJE, KAIP PROFESINIO TOBULĖJIMO PRIELAIDA

Magistro darbas

Mokslinis vadovas
Doc. dr. E. Musneckienė

Šiauliai, 2014

Darbas originalus.....Erika Pusvaškė
(studento parašas)

TURINYS

SANTRAUKA.....	3
SUMMARY	4
ĮVADAS.....	5
1. BŪSIMŪJŲ PEDAGOGŲ SOCIOKULTŪRINĖS RAIŠKOS AKADEMINĖJE APLINKOJE, KAIP PROFESINIO TOBULĖJIMO PRIELAIDOS, TEORINIS PAGRINDIMAS.....	8
1.1. Sociokultūrinės raiškos ypatumai akademinėje aplinkoje.....	8
1.2. Būsimųjų pedagogų sociokultūrinės raiškos ir kompetencijų sąsajos akademinėje aplinkoje.....	11
1.3. Būsimųjų pedagogų neformalaus ugdymo(si) organizavimas akademinėje aplinkoje.....	18
1.4. Būsimųjų pedagogų sociokultūrinės raiškos įtaka profesinei veiklai.....	24
2. BŪSIMŪJŲ PEDAGOGŲ SOCIOKULTŪRINĖS RAIŠKOS AKADEMINĖJE APLINKOJE, KAIP PROFESINIO TOBULĖJIMO PRIELAIDOS, EMPIRINIS TYRIMAS	27
2.1. Tyrimo metodologija.....	27
2.2. Tyrimo imtis ir organizavimas.....	28
2.3. Tyrimo rezultatų analizė.....	32
2.4. Būsimųjų pedagogų sociokultūrinės raiškos ir kompetencijų sąsajos	44
IŠVADOS.....	51
REKOMENDACIJOS	52
LITERATŪRA	53
PRIEDAI	59

SANTRAUKA

BŪSIMŪJŲ PEDAGOGŲ SOCIOKULTŪRINĖ RAIŠKA AKADEMINĖJE APLINKOJE, KAIP PROFESINIO TOBULĖJIMO PRIELAIDA

Magistro darbas

Sparčiai kintanti visuomenė kelia vis naujus reikalavimus būsimiesiems pedagogams. Svarbu gebėti integruotis į aplinką, kurioje egzistuoja būsimi pedagogai. Šiuo požiūriu svarbus būsimo pedagogo sociokultūrinis mobilumas - gebėjimas prisitaikyti prie visuomenės kultūros ypatybių. Šis reiškinys verčia pažinti sociokultūrinės raiškos sistemą, kuri koreguoja individualios kultūros bei kompetencijos struktūrą. Todėl būsimo pedagogo mobilumas yra svarbus jo kompetencijos ir profesinės veiklos sėkmės komponentai.

Tyrimo hipotezė - akademinėje aplinkoje įgyjamos sociokultūrinės raiškos patirtis yra pedagogų profesinės sėkmės ir vertybinių nuostatų formavimosi prielaida.

Tyrimo tikslas - pagrįsti būsimųjų pedagogų sociokultūrinės raiškos akademinėje aplinkoje, kaip profesinio tobulėjimo prielaidą.

Tyrimo metodologija ir metodai. Rašant magistro darbą remtasi Lietuvos Respublikos švietimo dokumentais, Lietuvos edukologų ir užsienio autorių darbais, atliktais jų tyrimais.

Atliekant anoniminę anketinę apklausą siekiama sužinoti būsimųjų pedagogų nuomonę apie sociokultūrinės raiškos akademinėje aplinkoje, kaip profesinio tobulėjimo prielaidą.

Statistinė tyrimo duomenų analizė atlikta kompiuterine SPSS (Statistical program for social sciences) 20 programos versija.

Tyrimo dalyvavo 132 respondentai, t.y., I-V kurso studentai, iš Šiaulių universiteto edukologijos, menų, humanitarinio, socialinės gerovės ir negalės studijų ir socialinių mokslų fakultetų.

Tyrimo rezultatai. Magistro darbą sudaro du skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, 8 priedai. Darbe pateikiama 12 lentelių, 15 paveikslų. Darbo apimtis 72 psl.

Atlikus magistro darbo tyrimą galima teigti, kad iškelta hipotezė pasitvirtino, nes visos testo metodologinės kokybės charakteristikos rodo, kad sukurtas diagnostinis mechanizmas psichometriniu požiūriu pasižymi pakankamai aukšta metodologine kokybe ir gali būti pripažintas tinkamu diagnozuojant būsimųjų pedagogų sociokultūrinės raiškos akademinėje aplinkoje, kaip profesinio tobulėjimo prielaidą.

SUMMARY

FORWARD TEACHERS' SOCIOCULTURAL EXPRESSION IN THE STUDYING ENVIRONMENT - AS THE ASSUMPTION OF THE PROFESSIONAL GROWTH

The Master's Degree Work

Rapidly changing society is becoming the new requirements for forward teachers. It is important to be able to integrate into the environment, where there are future educators. In this regard, an important teacher of the future sociocultural mobility - the ability to adapt to society's cultural characteristics. This phenomenon leads to know the sociocultural expression system, which adjusts the individual and the cultural competence framework. Therefore, the forward teacher mobility is important for its excellence and professional success components.

The hypothesis - the academic environment and sociocultural expression of acquired experience of teachers' professional success and values formation assumption.

The aim - substantiate forward teachers' sociocultural expression in the studying environment - as the assumption of the professional growth.

Research methodology and methods. When writing the master's degree work based on Lithuanian Ministry of Education documents, Lithuanian educators and foreign authors performed their studies.

In an anonymous survey aims to find out the opinions of forward teachers' about sociocultural expression in the studying environment - as the assumption of the professional growth.

The statistical methods of data analysis computer SPSS (Statistical program for social sciences) 20 version.

132 respondents of Siauliai university Faculties of Education, Arts, Humanities, Social Welfare and Disability Studies and Social Sciences have answered the questions given and participated in the research.

Results. The Master's Degree Work consists of two sections, conclusions, recommendations, references, 8 accessories. The work contains 12 tables and 15 figures. Scope of work on page 72.

After the Master's Degree Work suggests that the hypothesis was confirmed, as all test methodological quality characteristics indicate that the developed diagnostic mechanism psychometric perspective has sufficiently high methodological quality and is qualified for the diagnosis of forward teachers' sociocultural expression in the studying environment - as the assumption of the professional growth.

IVADAS

Tyrimo aktualumas. Šiandieninė aukštoji mokykla yra neatsiejama nuo visuomenėje vykstančių pokyčių, formuojančių šios aukštosios mokyklos misiją - kurti, išlaikyti ir plėtoti intelektualinės visuomenės potencialą, leidžiantį mokslą ir žinias paversti pagrindiniu visuomenės/valstybės gerovės veiksmu (Jucevičienė, Stasiulionienė, 2004, p. 2).

Šiuolaikinis mokytojas - nuolat tobulėjantis, savikritiškas, gebantis perimti ir laiduoti Europos ir pasaulio tradicijas bei vertybes, dalyvaujantis vertybių kūrime, puoselėjantis atvirumą ir dialogiškumą (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011).

Sparčiai kintanti visuomenė kelia vis naujus reikalavimus būsimiems pedagogams. Svarbu gebėti integruotis į aplinką, kurioje egzistuoja būsimi pedagogai. Šiuo požiūriu svarbus būsimio pedagogo kultūrinis mobilumas - gebėjimas prisitaikyti prie visuomenės kultūros ypatybių. Šis reiškinys verčia pažinti sociokultūrinės raiškos sistemą, kuri koreguoja individualios kultūros bei kompetencijos struktūrą. Todėl būsimio pedagogo mobilumas yra svarbus jo kompetencijos ir profesinės veiklos sėkmės komponentai. „Žinių visuomenėje esmingai keičiasi pats mokytojo vaidmuo: mokytoją - žinių turėtoją ir perteikėją keičia mokytojas - mokymosi organizatorius, mokymosi galimybių kūrėjas, mokymosi talkininkas, patarėjas, tarpininkas tarp mokinio ir įvairių šiuolaikinių žinių šaltinių. Jo priedermė - kuo daugiau padėti mokiniams ir juos palaikyti savarankiško mokymosi kelyje. Taip pat rūpintis nuolatiniu savo pačių mokymusi“ (Švietimo gairės. Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos 2003 - 2012 metams, 2002, p. 28).

Būsimas pedagogas akademinų studijų metu privalo įgyti socialines ir kultūrinės kompetencijas bei jas ugdyti. Atsižvelgiant į tai rengiami nauji studijų planai, organizuojamas kitoks pedagoginis procesas aukštojoje mokykloje. Tai reiškia, kad labiau atsižvelgiama į studentų poreikius ir lūkesčius, susijusius su būsimąja pedagogine veikla: numatoma daugiau laisvai pasirenkamų kursų, plečiama papildomojo ugdymo sfera, savivalda, sukuriama tolerancijos, pagarbos asmenybei atmosfera (Barkauskaitė, 2001).

Mokytojų rengimą papildant neformalaus ugdymo (papildomo ugdymo) studijų formomis, tarp jų ir meno (mėgėjų) kolektyvais, galima siekti aukštesnių profesinio rengimo, ypač profesinės kompetencijos plėtros, tikslų (Kievišas, Kisielytė - Sadauskienė, 2002, p. 73). Vadinasi, tik kompetentingas pedagogas skatins sociokultūrinę raišką pedagoginiame procese ir tobulins savo profesines kompetencijas. Tai padės ne tik mokytojui gerai dirbti, bet ir išreikšti save socialinėje erdvėje. Būsimas pedagogas turi gebėti reikšti save akademinėje aplinkoje, įgyti patirties ir diegti naujoves mokykloje. Todėl svarbios tampa ne tik akademinės studijos, bet ir papildomojo ugdymo užsiėmimai, kurie išreiškia būsimio pedagogo sociokultūrinę padėtį.

Būsimo pedagogo asmenybė, jo sociokultūrinė raiška bei jos ugdymas šiandien yra aktuali ir ganėtinai plačiai tyrinėjama sritis. Sociokultūrinio ugdymo kryptingumą akcentuoja B. Bitinas (2000), J. Kievišas, Z. Jakštonienė, A. Bagdonienė (2001), G. Kvieskienė (2003), J. Vaitkevičius (1995), J. Kisielytė - Sadauskienė (2001), A. Vilkelienė (2004) ir kiti mokslininkai. Įvairiais aspektais kompetencijos struktūrą bei kompetencijos ir kvalifikacijos santykį analizuoja B. Bitinas (2000), P. Jucevičienė ir D. Leipaitė (2000), R. Laužackas (2005), D. Lepaitė (2001) ir kiti edukologai. Neformaliojo ugdymo kaip akademinio diskusijų objekto reikšmę gvildena M. Teresevičienė ir N. Burkšaitienė (2003), R. Laužackas, E. Stasiūnaitienė ir M. Teresevičienė (2005), A. Fokienė (2006), E. Stasiūnaitienė (2006), I. Žemaitaitytė (2007) ir kiti mokslininkai.

Tyrimo problema apibrėžiama šiuo probleminiu klausimu - kaip būsimumų pedagogų sociokultūrinė raiška akademinėje aplinkoje įtakoja profesinį tobulėjimą?

Tyrimo objektas - būsimumų pedagogų sociokultūrinė raiška.

Tyrimo hipotezė - akademinėje aplinkoje įgyjamos sociokultūrinės raiškos patirtis yra pedagogų profesinės sėkmės ir vertybinių nuostatų formavimosi prielaida.

Tyrimo tikslas - pagrįsti būsimumų pedagogų sociokultūrinės raiškos akademinėje aplinkoje, kaip profesinio tobulėjimo prielaidą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Pagrįsti sociokultūrinės raiškos aktualumą būsimumų pedagogų ugdymo procese.
2. Išnagrinėti būsimumų pedagogų profesinio tobulėjimo prielaidas per sociokultūrinę raišką akademinėje aplinkoje.
3. Išnagrinėti neformalaus ugdymo(si) organizavimą akademinėje aplinkoje, kuris skatina būsimumuosius pedagogus profesiskai tobulėti.
4. Išnagrinėti būsimumų pedagogų sociokultūrinės raiškos įtaką būsimumai profesinei veiklai.
5. Įvertinti būsimumų pedagogų sociokultūrinę raišką ir įgyjamą patirtį akademinėje aplinkoje.

Tyrimo metodologija. Remtasi pedagogų rengimo koncepcija, LR švietimo įsakytu, LR švietimo ir mokslo patvirtintu mokytojo profesijos kompetencijos aprašu, švietimo gairėmis, Lietuvos edukologų ir užsienio autorių darbais, atliktais jų tyrimais.

Tyrimo metodologiniu pagrindu taikytas konstruktyvizmas. Šia teorija siekiama akcentuoti profesinio tobulėjimo prielaidą per sociokultūrinę raišką, pateikti sociokultūrinės raiškos ir kompetencijos santykį, neformalaus ugdymo(si) organizavimą akademinėje aplinkoje bei būsimumų pedagogų saviugdų ir saviraiškos poreikių tenkinimą per sociokultūrinę raišką.

Tyrimo metodai.

1. **Teoriniai.** Mokslinės literatūros šaltinių, švietimo dokumentų analizė, padėjusi atskleisti teorinius nagrinėjamos problemos aspektus, pagrindžiančius tyrimo rezultatus.
2. **Empiriniai.** Anonimine anketine apklausa siekiama sužinoti būsimųjų pedagogų nuomonę apie sociokultūrinės raiškos akademinėje aplinkoje, kaip profesinio tobulėjimo prielaidą.
3. **Statistiniai.** Statistinė tyrimo duomenų analizė atlikta kompiuterine SPSS (Statistical program for social sciences) 20 programos versija.

Tyrimo imtis. Tyrimas atliktas 2014 m. balandžio mėnesį internetinėje erdvėje apklausa.lt. Anoniminėje anketinėje apklausoje dalyvavo Šiaulių universiteto edukologijos fakulteto, menų fakulteto, humanitarinio fakulteto, socialinės gerovės ir negalės studijų fakulteto ir socialinių mokslų fakulteto studentai. Tyrimo imtis sudaryta iš 132 respondentų, t.y., I-V kurso studentų.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, įvadas, du skyriai (teorinio pagrindimo, metodologinio bei praktinio tyrimų rezultatai), išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, 8 priedai. Darbe pateikiama 12 lentelių, 15 paveikslų. Darbo apimtis 72 psl.

1. BŪSIMŪJŲ PEDAGOGŲ SOCIOKULTŪRINĖS RAIŠKOS AKADEMINĖJE APLINKOJE, KAIP PROFESINIO TOBULĖJIMO PRIELAIIDOS, TEORINIS PAGRINDIMAS

1.1. Sociokultūrinės raiškos ypatumai akademinėje aplinkoje

Pastaraisiais metais labai daug dėmesio skiriama nacionalinių kokybės palaikymo sistemų formavimuisi Europoje. EUA kokybės kultūros projektas, skirtingai nuo kitų projektų ir veiklos sričių, dėmesį atkreipė į universitetų vidaus kokybės palaikymo procesus. Kokybės kultūros projektų (tiek pirmojo, tiek antrojo) tikslai:

1. Padidinti vidinės kokybės kultūros aukštosiose mokyklose poreikį.
2. Pakelti kokybės lygį, gerinant vidinės kokybės vadybą.
3. Plačiai paskleisti kokybės kultūros gerąją praktiką.
4. Padėti aukštosioms mokykloms konstruktyviai priimti išorines kokybės kontrolės ir palaikymo procedūras.
5. Stiprinti Europos aukštojo mokslo erdvės patrauklumą (Pociūtė, 2005, p. 192).

Demokratinės visuomenės kultūros vertybių sistema formuoja požiūrį, kad būsimojo pedagogo sociokultūrinė raiška yra neatskiriama jų profesinio rengimo prielaida ir studijų uždavinys. Jos samprata bei skatinimo patirtis padeda realizuoti humanistinės pedagogikos principus, demokratinės visuomenės požiūrį į ugdymą (Kisielytė – Sadauskienė, 2004).

Skatinant būsimųjų pedagogų sociokultūrinę raišką svarbu ugdyti poreikį saviugdai. Pasak P. Jucevičienės (1997), „vienas iš svarbiausių formalios švietimo sistemos uždavinių - parengti žmogų kompetentingai saviugdai per visą gyvenimą“ (p. 331). Šis profesiniu požiūriu aktualus tikslas visada egzistuoja konkrečiomis sąlygomis akademinėje aplinkoje. Poreikis studijuojant įgyti sociokultūrinės raiškos sampratą, įprasti sekti jos raidą, kokybę, nagrinėti skatinimo veiksmų sistemą tampa viena iš pedagogų ugdymo sąlygų.

Psichologijoje *saviraiška* nagrinėjama kaip asmens poreikis (Maslow, 1954).

Pasak L. Jovaišos (1993) „*saviraiška* - asmenybės prigimties ir patirties realizavimas veikloje ir elgesyje“ (p. 265). Tačiau žmogaus individualybė gali atsiskleisti tik per laisvą saviraišką.

Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų bendrųjų programų ir išsilavinimo standarto XI - XII klasėms dokumente (2002) randama, kad „*sociokultūra* - tai visuomenės bendravimo normos, kalbos etiketas, kultūra, papročiai, tradicijos, svarbiausios visuomeninės vertybės, kasdienis

gyvenimas, žmonių tarpusavio santykiai, gyvenimo būdas, neverbalinės raiškos savitumai ir pan.“ (p. 2).

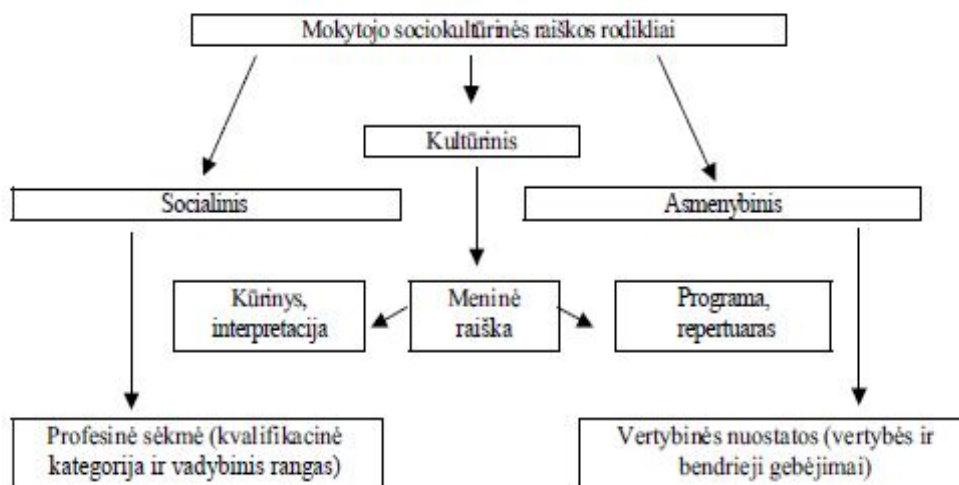
Terminas „*socialumas*“ apima visa, kas yra žmonėms visuomeniškai bendra, tai yra sąlyga, leidžianti žmonėms nuolat turėti ryšį vienas su kitu. „*Kultūra*“ - tai, kas tą bendrumą formuoja ir atsispindi atitinkamame kultūriniame identiškume. Kultūra yra vienas pagrindinių žmogaus gyvenimą lengvinančių veiksnių, būtinų žmogaus egzistencijai, jo tobulėjimui, jo vidinio pasaulio lūkesčiams išreikšti bei apibūdinti (Šinkūnienė, 2006, p. 1).

Būsimiems pedagogams yra svarbu ne tik mokėti gerai dirbti klasėje, bet išreikšti save socialinėje aplinkoje.

V. Matonis (2002) pabrėžia, kad labiausiai su mokinių nuostatų ugdymu ir jų meniniais pasiekimais koreliuoja pedagogo gebėjimas pamokų tikslus padaryti kuo artimesnius mokinių interesams ir poreikiams.

Būsimąjį pedagogo raiškos sferos yra akademinis ugdymas, papildomas ugdymas, sociokultūrinis ugdymas. Akademinio ugdymo turinys atsispindi dalykų plane (formalusis ugdymas), meninėje, sportinėje, visuomeninėje veikloje (neformalusis ugdymas) ir renginiuose bei neorganizuoto laisvalaikio įvykiuose (informalus ugdymas). Visa ši veikla formuoja būsimąjį pedagogą, jo kvalifikaciją, kompetenciją ir socialinės integracijos patirtį (Kisielytė - Sadauskienė, 2004).

Anot J. Kisielytės - Sadauskienės (2004), mokytojo sociokultūrinė raiška ypač svarbi gyvenant sparčiai besikeičiančioje informacinėje visuomenėje. Todėl jis turėtų įgyti tų vertybinių nuostatų, bendrųjų gebėjimų ir kompetencijų, kurios reikalingos profesinei misijai. Taip iškyla poreikis mokėti įvertinti mokytojų sociokultūrinę raišką ir kompetenciją (žr. 1. pav.).

1 pav. Mokytojo sociokultūrinės raiškos vertinimo rodikliai

(paimta iš „Būsimąjį mokytojo sociokultūrinė raiška meno kolektyve“, 2003)

Mokslinėje literatūroje, kurioje rašoma apie sociokultūrinę raišką, randama, kad raiška iš esmės susijusi su asmens poreikių tenkinimu. Įgyvendinant poreikius išryškėja asmens ir socialinės aplinkos sąveika, kurios dėka keičiasi ir pats žmogus, ir jo aplinka. Ši aplinkybė rodo, kad, viena vertus, žmogui reiškiantis yra svarbu suvokti situacijas, aplinkos, jos kultūros ypatybes, siekti sociokultūrinės integracijos kokybės, ir, kita vertus, jam svarbu įgyti raiškos galimybes, sistemos sampratą, patirtį. Todėl tenka ne tik remtis savo galimybėmis, bet ir laikytis atitinkamų normų, savo raišką įsijungti į jų sistemą, o pasiekimais atitikti aplinkos kultūros kokybei (Kisielytė - Sadauskienė, 2004).

Asmens raiška susijusi ir su asmeninių poreikių tenkinimu, ir su profesiniais interesais, profesine veikla, todėl jos motyvuose asmeniniai ir socialiniai argumentai tarpusavyje yra susiję.

Aukštojo mokslo masiškėjimas, kai savo edukacinius poreikius pradeda tenkinti vis daugiau visuomenės narių, skatina į būsimąjį pedagogą žvelgti kaip į savarankiškai besimokantį subjektą. Šiuo mokymosi paradigmos kontekstu būtina pradinė studento mokymosi motyvacija. Mokslininkai F. Balčiūnaitė, S. Kregždė (2004) pripažįsta, kad siekiant parengti pakankamai dalykiškai stiprų ir profesiskai - pedagogiskai kryptingą mokytoją, neužtenka paprastos stichinės atrankos, vykdomos pagal naują įsigaliojančią Lietuvos priėmimo į aukštąsias mokyklas sistemą, nes būtinas ilgalaikis ikiprofesinis būsimųjų specialybės mokytojų rengimas ir atranka (p. 11). Būsimieji pedagogai prieš atrenkant juos į studijas, jau turi turėti reikiamas kompetencijas bei norą tobulinti savo profesinius pasiekimus.

Skatinant sociokultūrinę būsimąjo pedagogo raišką, padedama išsiugdyti nuolatinį poreikį saviugdai ir profesiniam tobulėjimui. Žiūrint iš profesinės pusės, universiteto kultūrinė aplinka ir bus tas veiksnys, kuris nulemia būsimąjo pedagogo sociokultūrinę raišką bei norą tobulėti profesiniu atžvilgiu. Labai svarbu, kad studentas studijuodamas įgytų sociokultūrinės raiškos poreikį, sektų jos raidą ir nuolat gerintų jos kokybę.

Pedagoginiame procese svarbu asmens saviraiška. Mokslininkai pabrėžia, kad raiška iš esmės pirmiausiai susijusi su asmens poreikių tenkinimu, tačiau tai ne tik kaip individuali, bet ir grupinė saviraiška (Kisielytė - Sadauskienė, 2004). Todėl būsimųjų pedagogų sociokultūrinei raiškai ir profesiniam tobulėjimui įtakos turi akademinės bendruomenės socialinė kultūra.

Apibendrinant galima teigti, kad būsimajam pedagogui labai svarbi sociokultūrinė raiška. Jų profesinė sėkmė, bendrieji gebėjimai, vertybės ir kompetencijos priklauso nuo būsimąjo pedagogo sociokultūrinės raiškos socialinių, kultūrinių ir asmenybinių rodiklių.

1.2. Būsimųjų pedagogų sociokultūrinės raiškos ir kompetencijų sąsajos akademinėje aplinkoje

Gebantis savarankiškai veikti žmogus įvertina galimybes, formuluoja tikslus, pasirenka tinkamiausią veikimo strategiją ir vertina gautus rezultatus. Įgyti tokią sociokultūrinės raiškos patirtį, kūrybiško veikimo nuostatas bei gebėjimus būsimajam pedagogui labai svarbu. Todėl jo veikloje derinasi dalykiniai ir socialiniai raiškos bruožai, kurie implikuoja specialų požiūrį į pedagogo ugdymą (Kisielytė - Sadauskienė, 2004).

Neatsitiktinai ugdymu siekiama suformuoti asmenybei ir visuomenei būtinas vertybines nuostatas, bendruosius gebėjimus ir kompetencijas, o Lietuvos mokykla įsipareigoja padėti kiekvienam įgyti šiandieniniam gyvenimui ir ateičiai reikalingą asmeninę, socialinę, kultūrinę kompetenciją (Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos ir išsilavinimo standartai XI – XII klasėms, 2002).

Kompetencijos sąvoka yra svarbi nagrinejant būsimųjų pedagogų žinias ir veiklą.

Būsimųjų pedagogų studijų procese kompetencijos ypatybės ryškėja tobulinant kvalifikaciją. Pasak D. Lepaitės (2003), *kvalifikacija* „akcentuoja formalių įgaliųjų turėjimą ir pasižymi reikiama tai veiklai apibrėžti žinių ir gebėjimų visuma” (p. 22). Ji yra „nusakoma apibrėžtais gebėjimais ir leidžia atlikti ribotas užduotis aiškiai struktūrizuotoje veikloje bei veikloje, kurioje vyrauja aiškiai numatytos darbo funkcijos (rezultatas yra atliktas darbas)” (Lepaitė, 2003, p. 24).

Siekiant ugdyti būsimuosius pedagogus vien kvalifikacijos neužtenka. Būsimųjų pedagogų veiklai apibūdinti yra taikomi įvairūs kompetencijos modeliai.

Tarptautinių žodžių žodyne *kompetencija* apibūdinama kaip funkcinis gebėjimas atlikti tam tikrą veiklą, turėti jai pakankamai žinių, įgūdžių, energijos (Vaitkevičiūtė, 2001).

Anot R. E. Boyatzis (2002) „*Kompetencija* - pagrindinės asmens savybės, kaipantai: motyvai, būdo bruožai, gebėjimai, įvaizdžio ar socialinio vaidmens aspektai, žinios, kurias asmuo gali panaudoti“.

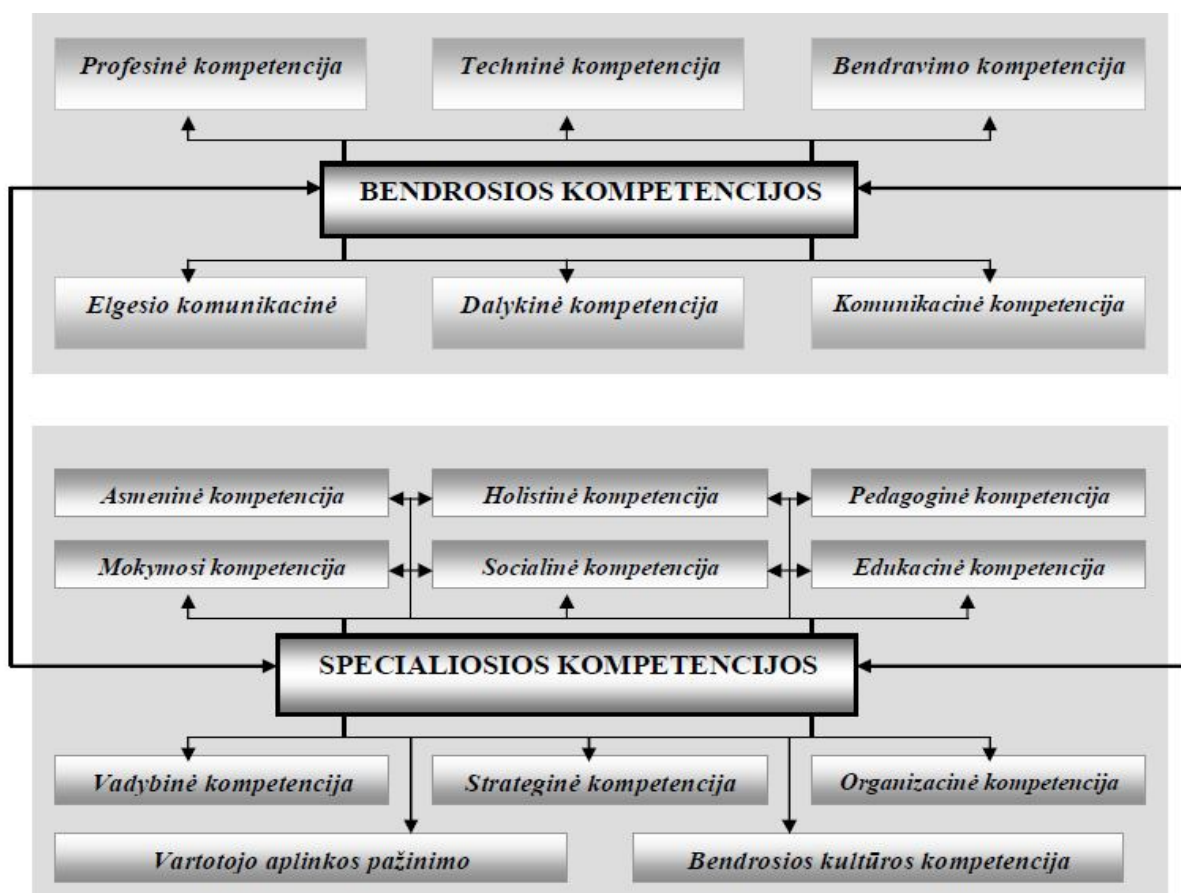
Edukologas B. Bitinas (2000) akcentuoja, kad „*kompetencija* - tai, kas sąlygoja gebėjimų įgytą išsilavinimą ir patirtį pritaikyti konkrečiai problemai spęsti” (p. 107).

Pasak P. Jucevičienės ir D. Lepaitės (2000), „ryškėja, kad būtent kompetencija, o ne kvalifikacija ar tik įgūdžių imtis įgalina veikti skirtinguose veiklos kontekstuose ir nuolat besikeičiančiose veiklos sąlygose“.

Mokslininkės prof. P. Jucevičienės įsitikinimu, šiandienos pedagogui itin svarbios *perkeliamosios* (asmeninė, mokymosi kaip mokytis, veiksmingos veiklos, komunikacinė, informacijos naudojimo, komandinio darbo, projektinės ir tiriamosios veiklų), *bendrosios*

pedagginės (edukacinių idėjų ir technologijų, edukacinės aplinkos ir ugdymo programų kūrimo, mokinių vertinimo, mokinių motyvavimo ir paramos jiems teikimo), *sociokultūrinės, darnaus vystymosi* ir kt. kompetencijos (Ko reikia šiuolaikiniam mokytojui, 2008, p. 137). Būsimieji pedagogai turi visas žinias įgauti studijuodami akademinėje aplinkoje ir po jų jas sėkmingai taikyti savo profesinėje veikloje bei šias žinias atnaujinti ir tobulinti visą gyvenimą.

Pedagogų veiklai reikalingos tam tikros kompetencijos, kurios pagal esamas funkcijas gali būti skirstomos į *bendrasias* (pagrindines), t.y., universaliasias kompetencijas, būdingas kiekvienam darbuotojui ir *specialiasias*, t.y., kompetencijas, kurios būdingos ir reikalingos atlikti, būtent su konkrečia veikla susijusiam, specifiniam darbui (žr. 2 pav.).

2 pav. **Bendrosios ir specialiosios kompetencijos**
(paimta iš „Pedagogų rengimo koncepcija“, 2004)

Bendrosiomis ir specialiosiomis kompetencijomis turi pasižymėti būsimieji pedagogai, nes tai lemia jų profesinės veiklos rezultatus bei tobulėjimą profesinėje veikloje. Būsimieji pedagogai tobulindami profesines kompetencijas per sociokultūrinę raišką ugdosi nuostatas ir gebėjimus, kurios bus reikalingos tolimesnėje pedagoginėje veikloje.

Anot V. Žydžiūnaitės (2003) kompetencijos skirstomos į du tipus (Trotter, Ellison, 2001):

1. *Slenkstines kompetencijas*, kurių atlikimui tereikia minimalaus gebėjimų panaudojimo. Jas apsprendžia asmens motyvai, vertybės, požiūriai, savivertė, kuriuos asmuo atsineša į darbo procesą ir nukreipia reikiama linkme;
2. *Išskirtines kompetencijas*, kurios yra svarbiausios realizuojant konkrečią darbinę veiklą, susijusios su darbuotojo elgsena ir kurių neįmanoma mechaniškai imituoti ar nukopijuoti.

B. Bitinas (2000) knygoje „Ugdymo filosofija“ teigia, kad gali būti skiriamos penkios bazinės kompetencijos, kurios gali būti traktuojamos kaip Europos šalių bendrojo lavinimo tikslas:

1. Politinės ir socialinės kompetencijos.
2. Kompetencijos, siejamos su gebėjimu gyventi multikultūrinėje visuomenėje.
3. Sakytinės bei rašytinės kalbos gebėjimai.
4. Informaciniai gebėjimai.
5. Pasirengimas ir siekimas visą gyvenimą asmeninio ir profesinio bei visuomeninio tobulėjimo.

Lietuvos „Pedagogų rengimo koncepcijoje“ (2004) yra numatyta, kad pedagogo kompetencijos pagrindą sudaro šie dėmenys:

1. Bendrakultūrinė kompetencija.
2. Dalykinė kompetencija.
3. Pedagogo profesinė kompetencija.

T. Tamošiūnas (1998) daktaro disertacijoje „Profesinio ir ikiprofesinio pedagogų rengimo sąveika“ pateikia keturiasdešimt penkių *pedagogo asmenybės gebėjimų* vertinimo skalę, kurią sudaro 5 blokai, į kuriuos įeina po 9 atskirus gebėjimus:

1. *Pažinimo gebėjimai*. Pažinimo gebėjimai kiekvienam būsimajam pedagogui yra be galo svarbūs, įnešantys į jo tobulėjimo kraitį didžiulį indėlį. Kiekvienas privalo žinoti švietimo dokumentus, įstatymus, ugdymo sistemą, kaupti žinias, gebėti jas sisteminti ir atsirinkti ir pan. Tokia priemone gali būti ir sociokultūrinė raiška, kadangi ji skatina ne tik asmeninį, bet ir pedagoginį augimą bei brendimą. Kiekvienas dalyvaudamas sociokultūrinėje veikloje atsirenka tokią informaciją, kuri bus naudinga ir reikalinga.
2. *Organizaciniai gebėjimai*. Organizaciniai gebėjimai yra pedagogo sugebėjimas organizuoti ugdymo procesą, spręsti kylančias problemines situacijas laiku, aiškiai numatyti ir konkrečiai apibrėžti užduotis, gebėti suburti ugdytinius bendrai veiklai, motyvuoti juos ir pan. Ne tik ugdymo procese viso šito reikia, bet ir tobulinant

profesines kompetencijas per sociokultūrinę raišką. Būsimasis pedagogas turi sugebėti sudaryti darbingą atmosferą, suburti mokinius į kolektyvą, gebėti priimti sprendimus, kurie motyvuoti kokybiškai veiklai ir t.t..

3. *Veiklos gebėjimai.* Sociokultūrinėje veikloje veiklos gebėjimai yra pakankamai svarbi ir reikšminga bet kuriam būsimajam pedagogui, nes jis turi gebėti planuoti veiklą, kitaip nukentėti gali jo studijos arba sociokultūrinė veikla.
4. *Bendravimo gebėjimai.* bendrauti su kitais žmonėmis kiekvienas mokosi kasdien nuo mažų dienų, tik kiekvienas mūsų bendraujame savaip. Būsimasis pedagogas turi ugdyti bendravimą taip, kad jis būtų efektyvus tiek su ugdytiniais, tiek su kitais asmenimis, kurie sutinkami ugdymo procese. Teigiamo bendravimo rezultato studentai pasiekia praktikų metu, dalyvaudami sociokultūriniuose renginiuose ar sociokultūrinėje veikloje. Tam tikrų sociokultūrinių veiklų ar renginių dėka būsimieji pedagogai turi galimybę įgyti reikalingos bendravimo patirties, kadangi bendravimo gebėjimai, jų tobulinimas yra labai svarbūs pedagoginiame darbe.
5. *Meilė vaikams.* Būsimajam pedagogui akademinėje aplinkoje atsiveria puiki galimybė ugdyti meilės vaikams gebėjimus, tokius kaip, gebėjimas paveikti savimi, savo pavyzdžiu, pedagogo etikos normų laikymasis, sudėtingus dalykus aiškinti paprastai ir pan. Dalyvaudamas sociokultūriniame gyvenime būsimasis pedagogas tobulėja pats kaip asmenybė, turtingesnis darosi jo sociokultūrinis, pedagoginis-psichologinis bagažas. Taip tampa paprasčiau įtakoti jauno žmogaus gyvenimą, puoselėti jo kūrybiškumą padėti pamatus turtingam vaiko vidiniam pasauliui, išmokyti jį įdomiai gyventi, rasti prasmę ir pasitenkinimą sudėtingiausiose gyvenimo situacijose, o ne tik perduoti profesionalias žinias.

„Profesinė kompetencija - individo savastimi, jo būdingomis vertybinėmis nuostatomis ir profesiniu išmanymu bei sugebėjimais pagrįsta profesinė raiška. Ji turi būti orientuota į darbdavių reikalavimus, gero profesinės veiklos rezultato praktinį demonstravimą bei prasmingo gyvenimo kūrimą” (Daukila, 2001, p. 32).

Esminiai Lietuvoje rengiamų pedagogų *profesinės kompetencijos elementai* yra šie:

1. Pažinti vaikus naudojantis pedagoginių psichologinių tyrimų metodais.
2. Vertinti vaikų ugdymo pasiekimus remiantis įvairiais vertinimo metodais, išsilavinimo standartais.
3. Diagnozuoti vaikų pažangą bei išsilavinimo spragas.
4. Parengti atskiro vaiko, atskiros grupės akademinę pažangai skatinti planus ir juos įgyvendinti.

5. Sekti vaiko pažangą, laiku išvelgti mokymosi spragas ir numatyti būdus ir priemones joms likviduoti.
6. Puoselėti vaikų nuostatą patiems apmąstyti ir vertinti savo mokymąsi bei veiklą ir numatyti pažangą skatinančius būdus ir priemones.
7. Numatyti ir veiksmingai taikyti priemones, padedančias puoselėti atskiro vaiko, visos grupės mokymosi motyvaciją, nuteikti ją konstruktyviam darbui.
8. Rengti sukonkretintas (remiantis Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosiomis programomis ir išsilavinimo standartu XI-XII klasėms) mokomojo dalyko programas, temomis dėstomos medžiagos planus, tikslingai suplanuoti veiklas bei atskiras jos dalis, numatyti jų įgyvendinimui būtinas priemones. Ir dar daugelis kitų kompetencijos elementų, kurie apima ugdymo turinio diferencijavimą, individualizavimą, integruoto ugdymo dalykų mokymo principus, šiuolaikines informacines technologijas ir t.t.

Pedagogo profesinė kompetencija atspindi darbui reikalingą išsilavinimą, kvalifikacijos lygį, gebėjimus sėkmingai dirbti vienoje ar keliose srityse, išreiškia teorinio ir praktinio pasirengimo vienovę, pedagoginius gebėjimus, produktyviai ir efektyviai taikyti savo žinias, įvairias mokymo priemones ir pasiekti tokią mokymosi pažangą, kuri realizuotų ugdymo tikslus (Zaukienė, 2005).

2007 m. patvirtintame „Mokytojo profesijos kompetencijos apraše“ išskiriamos tokios mokytojo kompetencijos:

1. *Bendrakultūrinė kompetencija:*

- 1.1. Saugoti ir plėtoti Lietuvos kultūrą.
- 1.2. Dalyvauti kuriant pilietinę visuomenę.
- 1.3. Gerbti ugdytinių socialinį, kultūrinį, kalbinį, etninį tapatumą.
- 1.4. Kurti informacinę ir žinių visuomenę.
- 1.5. Dalyvauti visuomenės ir švietimo kaitos procesuose ir atliepti modernėjančios visuomenės iššūkius.
- 1.6. Vertinti šeimos vertybių skirtumus.
- 1.7. Mokyti mokinius vadovaujantis bendražmogiškais vertybėmis.

2. *Profesinės kompetencijos:*

- 2.1. Informacinių technologijų naudojimo.
- 2.2. Ugdymo/si aplinkų kūrimo.
- 2.3. Dalyko turinio planavimo ir tobulinimo.
- 2.4. Mokymo/mokymosi proceso valdymo.
- 2.5. Mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo.

- 2.6. Mokinių motyvavimo ir paramos jiems.
- 2.7. Mokinio pažinimo ir mokinių pažangos pripažinimo.
- 2.8. Profesinio tobulėjimo.

3. *Bendrosios kompetencijos:*

- 3.1. Komunikacinė ir informacijos valdymo.
- 3.2. Bendravimo ir bendradarbiavimo.
- 3.3. Tiriamosios veiklos.
- 3.4. Reflektavimo ir mokymosi mokyti.
- 3.5. Organizacijos tobulinimo bei pokyčių valdymo.

Būsimajam pedagogui reikia kuo daugiau įgyti kompetencijų akademinėje aplinkoje, kurios atsiskleidžia per sociokultūrinę raišką, kad jis galėtų kokybiškai dirbti pasirinktą darbą.

Besikeičianti visuomenės aplinka, jos vertybių kaita, lemia pedagogų vaidmens ugdymo procese kaitą. Išryškėja visiškai nauji pedagogo vaidmenys: novatorius, mentorius, socialinis pedagogas, mokymosi procesų skatintojas, katalizatorius (klinikistas, filosofas), tyrėjas, bendradarbiaujantis kolega. Šie pedagogo vaidmenys reikalauja asmenybės kūrybiškumo, žinių įvairialypiškumo. Pedagogai - žmogaus ugdytojai, ne vien tik žinių perteikėjai. (Bankauskienė, 2007).

Tiek tarptautiniu mastu, tiek Lietuvoje, sėkminga asmens veikla globalėjančiose organizacijose priklauso ne tiek nuo formalių kvalifikacijų, kaip programų baigimo rezultato, kiek nuo jo gebėjimo adaptuotis kintančioje aplinkoje, kurioje esminis faktorius yra asmens kompetencija ir jos plėtojimo potencialas. Todėl pasirengimas ne konkrečiam darbui, o veiklai iš esmės reikalauja numatyti veiklos struktūrą, kuria remiantis programoje gali būti siekiamas kompetencijos plėtojimo tikslas (Lepaitė, 2001, p. 5).

Kompetencija traktuojama ne kaip sudėtinė kvalifikacijos dalis, o kaip visuminė asmens potencialo raiška, akcentuojamos asmeninės individo savybės, vertybinės nuostatos bei gebėjimas realizuoti sukauptą potencialą ir patirtį veikloje (Lepaitė, 2003). Vadinasi, kompetencijos plėtojimas turi vykti visą gyvenimą besitęsiančio ugdymo kontekste.

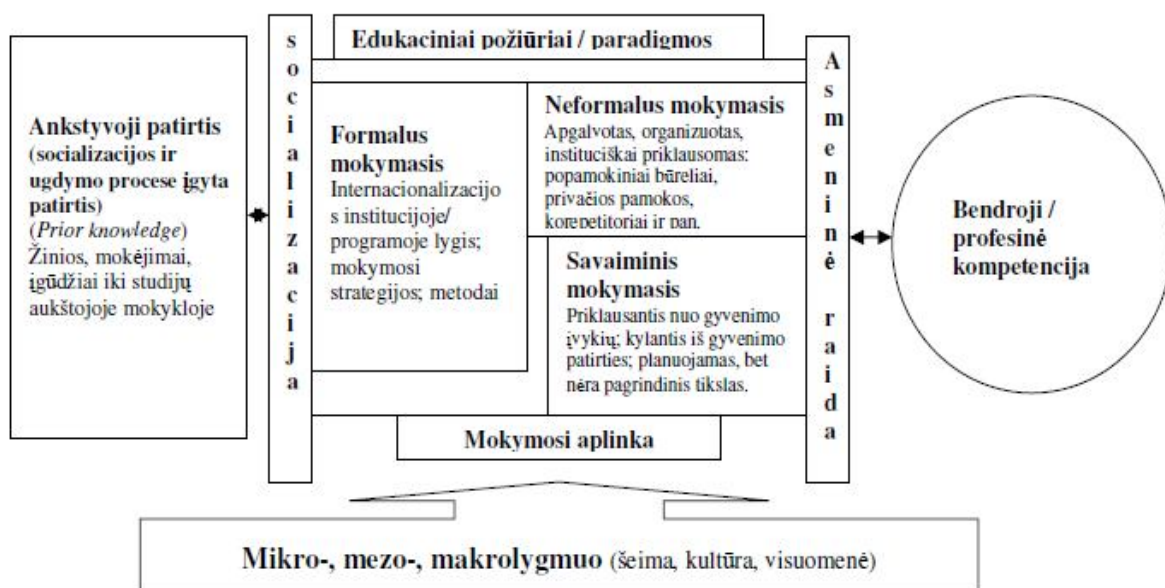
Terminas „*Mokymasis visą gyvenimą*“ atkreipia dėmesį į laiko dimensiją - į mokymąsi periodiškai arba be perstojo. Tačiau tuo pačiu metu turime atkreipti dėmesį į mokymosi veiklos įvairovę, į tai, kad mokymasis yra veikla ir vaidmenys, kuriuos įvairiu metu ir įvairiose vietose galime keisti, kad mokymasis gali vykti ir vyksta šeimoje, laisvalaikiu, bendruomenės gyvenime ir kasdieniame darbe (Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija, 2004, p. 3-4).

Pagrindiniai pedagogų rengimo sistemos tikslai yra padėti asmeniui:

1. Įgyti šiuolaikinį mokslo ir kultūros lygį atitinkantį aukštąjį išsilavinimą.

2. Įgyti pedagogo kvalifikaciją, laiduojančią galimybę sėkmingai dirbti formaliojo ir neformaliojo švietimo įstaigose Lietuvos švietimo integracijos į Europos ir pasaulio švietimo sąlygomis.
3. Išsiugdyti nuostatą ir gebėjimą nuolat tobulinti kvalifikaciją, aktyviai dalyvauti visuomeniniame ir kultūriniame gyvenime (Klizaitė, 2006, p. 12).

Pirminės profesinės kompetencijos, įgytos studijų laikotarpiu, vėliau ne tik įtvirtinamos, bet ir tęsiant profesinį mokymąsi tobulinamos, atnaujinamos bei plėtojamos. Kvalifikacija yra įgyjama, o tuo tarpu kompetencija laipsniškai susiformuoja dirbant, yra susijusi su profesine veikla (Jurašaitė - Harbison, 2006, p. 7-8).

3 pav. **Kompetencijos ugdymą visą gyvenimą sąlygojantys veiksniai**

(paimta iš „Tarpkultūrinės kompetencijos ugdymas aukštojo mokslo internacionalizacijos kontekste“, 2011)

3 paveiksle, Kompetencijos ugdymą visą gyvenimą sąlygojantys veiksniai, pastebima, kad, priklausomai nuo kultūros, visuomenės, kurioje žmogus gyvena, šeimos vertybių, turimų patirčių, formaliojo ir savaiminio mokymosi formų bei apibrėžtų studijų rezultatų (žinių, gebėjimų, supratimo lygio nustatymo vidinėje studijų programos sąrangoje), priklauso, kaip kompetencija bus ugdoma. Todėl analizuojant kompetencijos ugdymą svarbus tampa edukologinis požiūris, pabrėžiantis, kad žinios, gebėjimai ir nuostatos gali būti įgyjamos ir plėtojamos ne tik ugdymo, klasikinio mokymo paradigma paremtu mokymo metu, bet ir saviugdod bei praktinio darbo metu. Tokio „mokymosi elgesio“ pripažinimas vietoj tradicinių

mokymosi rezultatų sampratos, kuri apima žinias, gebėjimus ir nuostatas, formuoja platesnį kompetencijos apibrėžimą edukaciniu požiūriu (Virgailaitė - Mečkauskaitė, 2011, p. 32).

Apibendrinant galima teigti, kad būsimasis pedagogas turi nuolat tobulinti jau turimas kompetencijas ir įgyti naujų žinių bei gebėjimų, būtinų efektyviai ugdyti jaunas žmones. Pedagogo tobulėjime svarbų vaidmenį atlieka jo gebėjimas nuolat plėtoti savo veiklą, atpažinti trūkstamas kompetencijos sritis bei tobulinti jas. Kuo kompetencijų daugiau, tuo būsimojo pedagogo kvalifikacija bus aukštesnė, nes nuo būsimo pedagogo kompetencijų priklauso profesinės veiklos sėkmė bei jo sociokultūrinės raidos raida siekiant profesinių aukštumų.

1.3. Būsimųjų pedagogų neformalaus ugdymo(si) organizavimas akademinėje aplinkoje

Būsimųjų pedagogų sociokultūrinei raiškai plėtoti didžiausią įtaką turi neformalusis ugdymas, nes jis susijęs su asmens tobulėjimu, savo žmogiškųjų galių, gebėjimų ugdymu, mokymusi gyventi šiuolaikinėje, greitai besikeičiančioje visuomenėje.

Lietuvos Respublikos Švietimo įstatyme (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas, 2011), neformalus švietimas apibrėžiamas taip, „*neformalusis švietimas* - švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas“.

Lietuvos Respublikos Jaunimo politikos pagrindų įstatyme (2003) neformalus ugdymas apibrėžiamas taip, „*neformaliojo ugdymo paskirtis* - ugdyti sąmoningą asmenybę, sugebančią atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime, taip pat plėtoti jauno žmogaus socialines kompetencijas“.

Neformaliojo ugdymo koncepcijos projekte (2008) pateiktas neformaliojo ugdymo apibrėžimas, kuris apibendrina du aukščiau pateiktus apibrėžimus, kad „*neformalusis ugdymas* - neformaliojo švietimo dalis, skirta vertybinėms nuostatomis, asmeniniams gebėjimams (pasitikėjimu savimi, savarankiškumui, atsakomybei ir kt.), socialiniams įgūdžiams (bendradarbiavimui, bendravimui ir kt.) ugdyti“.

Neformaliai ugdymui apibūdinti dar naudojamos sąvokos „meninis“, „kultūrinis“, „asmenybiniš“, „pilietinis“ ugdymas, pabrėžiant orientaciją į asmenybės tobulinimąsi.

Neformaliojo švietimo būdu ugdomos šios kompetencijos:

1. *Asmeninės* - savistaba, pasitikėjimas savimi, savęs vertinimas, savianalizė, saviraiška, atsakomybė už savo veiksmus.

2. *Edukacinės* (mokymo(si)) - mokymas(is) ir informacijos valdymas, mokymasis visą gyvenimą, informacijos gavimas, jos analizavimas bei pateikimas ugdytiniams, mąstymo lankstumas (loginis, tikslinis, probleminis, kūrybinis).
3. *Socialinės* - bendravimas ir bendradarbiavimas, darbas komandoje, demokratiškas struktūrų ir procedūrų išmanymas, sprendimų priėmimas, konfliktų sprendimas, lygių galimybių įsisąmoninimas, ekologinė savimonė.
4. *Profesinės* - specifinių sričių žinios, gebėjimai, įgūdžiai, požiūris į veiklos kokybę, supratimas apie šiuolaikinę darbo rinką (Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas, 2007).

Formalaus mokymosi atveju tikslus nustato mokymo įstaiga, o neformaliojo - pats besimokantysis. Neformalus mokymasis yra neorganizuotas, nesisteminis ir netyčinis (Levickaitė, Reimeris, Žemaitis, 2011, p. 163).

Mokymasis, pasak Longworth (2000), kaip natūralus ir besiplečiantis procesas, turi tapti malonia, motyvuojančia veikla, vykstančia visą žmogaus gyvenimą bet kurioje erdvėje: namuose, švietimo institucijoje, darbe, bare ar parduotuvėje ir pan., ir įgalinančia žmones plėtoti jų asmeninius įgūdžius bei kompetencijas, užtikrinančias pasitikėjimą savimi ateityje. Šiandien mokymasis tiesiogiai nebesiejamas su mokymo ar ugdymo procesu.

Studentų mokymasis aukštojoje mokykloje yra holistinis, apimantis asmens mąstymą, jausmus, suvokimą ir elgesį. Studentų patirtis yra vertingas ir esminis mokymosi šaltinis (Knowles, 1975; Jarvis, 2006; Virgailaitė - Mečkauskaitė, 2011, p. 32-33).

Asmens raiška neapsiriboja tik individualia saviraiška vienoje ar kitoje srityje. Asmenybei svarbu reikšti save aplinkoje, integruotis į ją supančią kultūrą. Itin svarbi asmens sociokultūrinės raiškos formų sistema - aktyvumas renginiuose, dalyvavimas puoselėjant tradicijas, kultūrinis mobilumas, santykis su aplinkinėmis institucijomis. Šių subjektų realizavimo kokybiškumas priklauso nuo asmeninės sociokultūrinės raiškos patirties, kurią būsimi pedagogai įgyja šiose veiklos srityse:

1. Lankymasis sociokultūriniuose renginiuose.
2. Dalyvavimas sociokultūriniuose renginiuose.
3. Sociokultūrinių renginių organizavimas.
4. Sociokultūrinių programų ar atskirų jos elementų kūryba.

Šiuolaikinis ugdymas vis glaudžiau siejamas su asmenybės kūrybiškumu: „Kūryba - individualybės teisė ir ženklas“ (Vaišvila, 2003, p. 316). Būsimieji pedagogai turi ne tik dalyvauti sociokultūriniuose renginiuose, bet ir patys prisidėti prie jų įgyvendinimo ir organizavimo.

Lyginant formalų mokymąsi, tam skirtose institucijose, ir neformalų mokymąsi pastebima, kad besimokančiojo patirtis formuojasi iš įvairių mokymosi fragmentų. Tokių neformalaus mokymosi aplinkų, kaip bibliotekos, mokslo kavinės ar net zoologijos sodas ir planetariumas, tikslai ne visai atitinka mokymo įstaigų formuojamus tikslus, nes šios daugiau dėmesio skiria žinių perteikimui, o neformalus mokymasis yra labiau paremtas interesu, emocijomis ir išitraukimu į patį procesą, kuris vyksta savanoriškai (Levickaitė, Reimeris, Žemaitis, 2011, p. 163).

Į neformalų mokymąsi reikėtų žvelgti kaip į savarankišką, būtiną ir vertingą nepriklausomai nuo jo laiko ir trukmės. Procesas turėtų būti abipusis: neformalaus mokymosi komunikacijos kanalas nėra nukreiptas tik į žinių perdavimą, jis yra interaktyvus, skatinantis grįžtamąjį ryšį diskusijos ar idėjų forma. Taigi, akademinės bendruomenės nariai tampa nebe vartotojais, naudojančiais jiems pateiktus informacijos paketus, o paties mokymosi proceso dalimi. Auditorija gali veikti mokymosi procesą, gali kurti ir formuoti mokymąsi. Siekiant išvardyti neformalaus mokymosi teikiamos naudos, reikėtų skatinti visuomenės integraciją, dialogo ir atviro kalbėjimo valdomą bendruomenę, kuri į mokymąsi žiūrėtų ne kaip į asmeninį procesą, bet kaip į egzistencijos drauge būdą. Palaikant įvairias susibūrimo formas, nepavaldžias erdvei ir laikui, būtų pasiekti glaudesni visuomenės santykiai, skatinamas kūrybingumas, greitesnis ėjimas inovacijų link (Levickaitė, Reimeris, Žemaitis, 2011, p. 164).

Daugelyje universitetų (JAV, Didžiosios Britanijos, Skandinavijos šalių) šiuolaikinė akademinė kultūra iš dalies yra neformali: dažniausiai į dėstytoją kreipiamasi vardu, dominuoja neoficialus aprangos stilius, dėstytojai mato studentus pirmiausia kaip savo kolegas. Studentui suteikiama pakankamai didelė pasirinkimo laisvė, tokiu būdu ugdant jo savarankiškumą ir atsakomybę už savo studijų kokybę. Pagrindiniai tokioje mokslinėje kultūroje naudojami darbo metodai yra mokslinės diskusijos, debatai, darbas komandoje, projektinė veikla, pristatymai, savarankiškas tiriamasis mokslinis darbas, kai dėstytojas atlieka tik konsultanto funkcijas (Virgailaitė - Mečkauskaitė, 2011, p. 62).

Sėkmingas mokymosi procesas taip pat siejasi ir su palankia edukacine aplinka, kuri pasižymi tuo, kad akcentuojamas aukštas atsakomybės lygis, galimybė išreikšti autonomiją, bet kada naudotis reikalingais išteklių, nesėkmių toleravimas ir kokybiškas grįžtamasis ryšys, kuris stiprina studento tikėjimą savo gebėjimais, skatina studento motyvaciją (Atkinson ir Shiffrin, 1968; Biggs, 1987 ir kt.).

Pasak D. Lipinskienės (2000), edukacinė studentą įgalinanti studijuoti sistema apima kompetencines, psichologines, didaktines, organizacines - materialiąsias sąlygas bei sociokultūrinės sąlygas. Tokioje mokymosi aplinkoje suteikta autonomija ir atsakomybė už savo

veiklos rezultatus leidžia studentui kontroliuoti savo mokymosi procesą, nesėkmių toleravimas, refleksijos, savikontrolės ir savęs vertinimo akcentavimas sudaro galimybę mokytis iš klaidų, kelia studento pasitikėjimą savo jėgomis ir palaiko kokybiško mokymosi motyvaciją (Virgailaitė - Mečkauskaitė, 2011, p. 63).

Asmenybei svarbu reikštis aplinkoje, integruotis į supančią kultūrą. Todėl svarbi jo sociokultūrinės raiškos formų sistema - aktyvumas renginiuose, dalyvavimas puoselėjant tradicijas, kultūrinis mobilumas, santykis su bažnyčia, kitomis institucijomis (Treščenko, 2005, p. 48). Toks kompetencijos komponentas gali formuoti būsimų pedagogų sociokultūrinės raiškos sistemą. Kultūros sritis labai plati. Kiekvienoje sferoje žmogaus kultūrinė patirtis neapsiriboja vien tik vertybių kaupimu ir panaudojimu. Įgyta kultūra auklėja, lavina, šviečia, ugdo žmogų. Kultūra sudaro visa tai, kas sukurta žmogaus ir kas yra žmogaus gyvenimo būdo dalis. Žmogaus tobulėjimo ir kultūros santykį įprasmina tam tikros sąvokos. „Semantiška kultūros sąvoka yra ugdymo sąvoka, kuri taip pat reiškia ugdymą, auklėjimą, lavinimą, tobulinimą“ (Vasiliauskas, 2001, p. 8).

Rengiant pedagogus vis labiau suvokiama, kad svarbu derinti jų ugdymo strategijas su mokytojo edukacine veikla ir asmenybės plėtote. Todėl išskyla poreikis orientuotis į tuos studento tapsmo pedagogu vidinius veiksnius, kurie slypi kiekvieno pedagogo prigimtyje ir vertybėse, juos atrandant, iškeliant, vystant ir puoselėjant (Aramavičiūtė, 2005; Barkauskaitė, 2001; Bitinas, 2005; Jovaiša, 2001; Martišauskienė, 2004, 2008). Šiuolaikinis ugdymas vis glaudžiau siejamas su asmenybės kūrybiškumu: „Kūryba - individualybės teisė ir ženklas“ (Vaišvila, 2003, p. 316; Tavoras, 2009, p. 5).

Mokytojų rengimą papildant neakademinėmis (papildomo ugdymo) studijų formomis, tarp jų ir meno (mėgėjų) kolektyvais, galima siekti aukštesnių profesinio rengimo, ypač profesinės kompetencijos plėtros, tikslų (Kievišas, Kisielytė - Sadauskienė, 2002, p.73).

Viena papildomų ugdymo formų pavyzdžių yra studentų meno kolektyvas. Jame yra sudaromos sąlygos ugdyti studento kultūrą, įgyti sociokultūrinės raiškos ir kompetencijos sampratą. Be to, šiame procese įgyjamos bendradarbiavimui reikalingos asmenybės savybės, įtvirtinamos atitinkamos nuostatos - visa tai svabi mokytojų ugdymo sfera (Barkauskaitė, 2001; Bitinas, 2000; Jovaiša, 2001 ir kt).

Meninis ugdymas - tai vieninga asmens dvasinių vertybių ir jų įgyvendinimo priemonių sistema, jos judėjimas bei kaita. Tokia sistema veikia asmens kultūrą remiantis jam aktualia konkrečią meno rūšį (muzika, choreografija ar pan.) atitinkančia veikla, pvz., menine muzikine veikla (Kievišas, Kisielytė - Sadauskienė, Gaučaitė, 2003, p. 101).

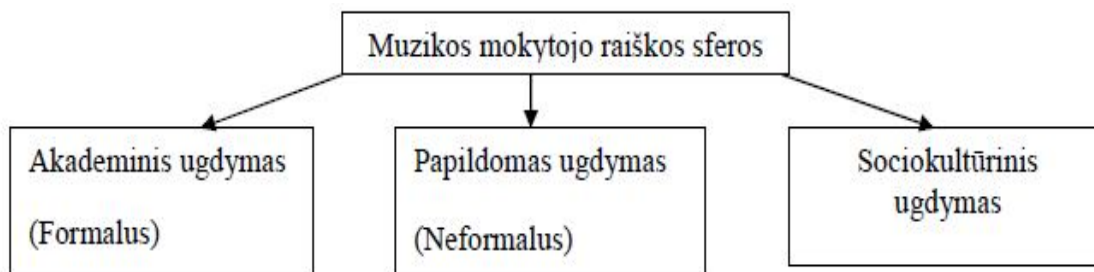
Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosiose programose ir išsilavinimo standarte XI-XII klasėms (2002) teigiama: „Meninis ugdymas reikalingas kiekvienam žmogui. Meninio ugdymo procese veiksmingai ir harmoningai ugdoma žmogaus asmenybė - jo intelektualinės, kūrybinės, emocinės ir fizinės galios, verbalinės ir neverbalinės raiškos gebėjimai, vertybinių nuostatų sistema, todėl galima iš esmės padidinti asmens dalyvavimo įvairiose socialinėje bei kultūrinėje veikloje galimybes. Meninis ugdymas - neatskiriama bendrojo ugdymo dalis, tolesnio moksleivių mokymosi, gyvenimo bei darbo modernioje visuomenėje kokybės ir sėkmės prielaida” (p. 324).

Būsimasis pedagogas studijų procese nerengiamas kaip menininkas profesionalas. Tačiau mes meninį ugdymą turėtume vertinti savirealizacijos ir saviugdos reikšmės prasme. Tai yra būsimąjo pedagogo profesinio rengimo pagrindas, nes pedagogas, dirbdamas ugdymo įstaigoje pirmiausia remsis savo, o ne kita patirtimi. Pats pedagogas neturėdamas savirealizacijos patirties, vargu ar sugebės padėti plėtotis mokiniams (Kievišas, Gaučaitė, 2000).

Sociokultūrinė raiška, jos samprata bei skatinimo patirtis yra svarbi mokytojo kompetencijų tobulinimo prielaida ir svarbus studijų uždavinys (Kisielytė - Sadauskienė, 2003).

Pasak J. Kisielytės - Sadauskienės (2004), svarbios ne tik akademinės studijos, bet ir papildomo ugdymo formos, kurios yra mažiau varžomos privalomų dalyko reikalavimų ir yra susijusios su situacijomis, būdingomis veiklai socialinėje aplinkoje.

Būsimųjų pedagogų ugdymui yra reikalingos skirtingos raiškos sferos (žr. 4 pav.):

4 pav. Mokytojo raiškos sferos

(paimta iš „Būsimąjo mokytojo sociokultūrinė raiška meno kolektyve“, 2003.)

Visa ši veikla formuoja būsimą pedagogą, jo kvalifikaciją, kompetenciją ir socialinės integracijos patirtį (Kisielytė - Sadauskienė, 2003).

Sociokultūrinė kompetencija yra neatskiriama asmens raiškos socialinėje aplinkoje ypatybė, jos kokybės prielaida. Raiška yra susijusi ir su asmeninių poreikių tenkinimu. „Demokratinės kultūros samprata modeliuoja asmenybės ugdymo procesą - išskyla jos

autentiškos sklaidos, kūrybiškumo, savirealizacijos poreikis“ (Kisielytė - Sadauskienė, 2007, p. 12).

Menas neatlieka jokių funkcijų, kol neatsiskleidžia jo komunikacinė prigimtis, o meno kūrinys neinterpretuojamas. Meno kūrinio suvokimą galėtume apibūdinti kaip sociokultūrinių vertybių išgyvenimą praktinių interesų nesaistomame kontekste. Labiau prieinama forma šios vertybės pasiekiamos meno kolektyve, kur studentas, būsimasis pedagogas yra pats ugdytinio vaidmenyje. Atlikdamas įvairias roles, t.y., rengdamasis koncertui, konkursui, ar dalyvaudamas repeticijose, sąmoningai ar nesąmoningai jis susikuria savotišką būsimos sociokultūrinės raiškos modelį. Kai poveikio tikslais ugdytojas ištraukia į ugdytinio savirealizacijos procesą kaip bendradarbiavimo, veiklos partneris, o ne atvirksčiai, gaunamas geriausias rezultatas (Kievišas, Gaučaitė, 2000). Būtent šios kompetencijos įgyjamos meno kolektyve yra labai svarbios būsimam mokytojui.

Meno kolektyvas padeda bręsti asmens kultūrai, yra būsimą mokytojo sociokultūrinės raiškos skatinimo forma, paremta menine raiška (Kisielytė - Sadauskienė, 2003). Visa akademinė ir neakademinė kultūrinė veikla formuoja būsimą pedagogo sociokultūrinę raišką bei profesinį tobulėjimą.

Intelektas dažniausiai ugdomas organizuotų ar savarankiškų studijų metu, o estetinis ir jausminis brendimas neįmanomas be asmeninio, individualaus santykio su menu, be kitų šiame procese dalyvaujančių asmenų. Todėl svarbus vaidmuo tenka akademinės aplinkos meno kolektyvams. Tai puikios prielaidos turtėti bendravimui, atsirasti komandai ir išmokti joje dirbti, kas tikrai bus aktualu dirbant mokykloje. Meno kolektyvuose kaip tik ir galima atsižvelgti į pedagogo profesijos ypatumus, kryptingai tobulinant meninę veiklą ir ugdant mokytojo pedagogines savybes, kurios padėtų kompetetingai dirbti mokykloje (Kisielytė - Sadauskienė, 2001).

R. Kondratienė (2006) savo daktaro disertacijoje „Meninio ugdymo ir profesinio rengimo ryšys modeliuojant dalykų studijas aukštojoje mokykloje“ susieja studentų kompetenciją ir jo meninę veiklą neakademinėje ir akademinėje veikloje „tarkim, ugdytinis kuria originalų projektą. Tai rodo jo kompetenciją. Tai žymės autoriaus įgytą meninę estetinę kultūrą ir tenkins efektyviam veiklos demonstravimui visuomenės keliamus reikalavimus“. Toks vertinimas remiasi veiklos rezultatu praktinio reikšmingumo samprata. Tačiau rezultatas turėtų būti reikšmingas ne tik visuomenės poreikiu, bet ir kultūros kaitos požiūriu, nes turės įtakos tolesnei idėjos raidai. Kitaip tariant, efektyvios veiklos demonstravimo rezultato kaip specialisto kompetencijos išraiškos reikšmę negali atspindėti tik praktikos aktualumo ir net socialinio reikšmingumo vertinimo rodikliai. Būtinai ir istorinis kultūrinis retrospektyvos bei perspektyvos

vertinimas, įtaka kultūros raidai. Tokiu atveju išaiškėja ugdytinio galimybės savo veiklos rezultatai įprasminami ne tik asmeniniu ir socialiniu požiūriu, bet ir kultūros raidos požiūriu, vadinasi, ne tik aktualios praktikos, bet ir humanistinės prasmės, dvasingumo sklaidos kontekste. Šia nuostata bei patirti būtina kaupti jau studijų procese, nes tai ugdytinio profesinę brandą žymintys reiškiniai. Todėl kompetencijos ne tik tobulinimas, bet ir įprasminimas asmeniniu, socialiniu ir istoriniu kultūriniu požiūriu, tokios nuostatos bei patirties įtvirtinimas yra svarbus profesinio rengimo uždavinys žymintis, kad studijos orientuojamos skatinti ugdytinio profesinę brandą (Kondratienė, 2006, p. 27).

Apibendrinant galima teigti, kad būsimųjų pedagogų studijų kokybė gerėja, kai greta teorinio studijų turinio pateikiami neformalaus mokymosi metodai, ir tai tampa vienu iš greičiausiai įgyvendinamų būdų studijuojantiems suteikti praktinių žinių, mokytis komunikuoti ir taikyti teorinius mokslo aspektus praktinėje veikloje.

1.4. Būsimųjų pedagogų sociokultūrinės raiškos įtaka profesinei veiklai

Pedagogas V. Šernas (1998) teigia, kad „*profesinė veikla* – tai nuolatinės veiklos rūšis, kuriai reikia specialaus pasirengimo ir kuri yra pragyvenimo šaltinis“.

Mokslininkas R. Laužackas (1997) teigia, kad „*profesinė veikla* - tai atitinkamomis žiniomis, mokėjimais, sugebėjimais ir įgūdžiais pagrįstos veiklos kombinacijos, teikiančios materialinio apsirūpinimo ir aktyvaus įsijungimo į visuomeninio gyvenimo struktūras prielaidas“.

Tiek vieno, tiek kito mokslininko pateiktuose profesinės veiklos apibrėžimuose atsispindi darbuotojui keliamas specialaus pasirengimo darbinei veiklai reikalavimas, apimantis ir darbuotojo vertybines orientacijas. Į tai atsižvelgdamas S. Daukilas (2001) profesinės veiklos sąvoką pakoreguoja ir teigia, kad „*profesinė veikla* – tai atitinkamomis žiniomis, mokėjimais, sugebėjimais ir įgūdžiais pagrįstos darbinės veiklos rūšių kombinacijos užtikrinančios darbuotojams prielaidas tenkinti savisaugos ir saviraiškos poreikius, t.y., poreikių visumą“.

Kiekviena asmenybė - neatskiriama bendruomenės, kuriai būdingos savitos tradicijos, dalis. Todėl bendruomenės veikla suteikia galimybes ne tik asmeninei, bet ir sociokultūrinei asmens raiškai. Svarbu pastebėti, kad asmenybės sociokultūrinis lygis priklauso ne tik nuo bendruomenės narių kompetencijos, bet ir nuo tos bendruomenės tradicijų. Kiekvienam bendruomenės nariui turi būti suteikta sociokultūrinės integracijos bei veiklos galimybė, atitinkanti jo asmens išsivystymo lygmenį bei poreikius.

Organizacijų, bendruomenių nariai mokosi tos bendruomenės vertybių, nuostatų, normų, elgesio ir perima tos organizacijos kultūrą. Tai būdinga ir universitetų akademinėms bendruomenėms.

Bendrųjų organizacijos kultūros požymių aptinkama ir akademinėse institucijose. Globalizacijos ir diferenciacijos veiksniai visuomenėse, dinamiškai technologijų, mokslo ir socialinio gyvenimo pokyčiai negali palikti nuošalėje ir universitetų akademinės kultūros (Pociūtė, 2005, p. 189).

Svarbiausi aukštojo mokslo tikslai - padėti studentams save tobulinti, įsisavinti ir sugebėti disponuoti perkeliamaisiais įgūdžiais, apimant ir organizacinius gebėjimus, metakognityvinius gebėjimus, laiko, užduočių valdymo įgūdžius, problemų sprendimo, reflektavimo įgūdžius. Savęs vertinimas skatina būsimojus pedagogus reflektuoti savo veiklą, sukuria produktyvų dialogą tarp studentų ir dėstytojų.

Ilgą laiką akademinė kultūra buvo statiška ir konservatyvi, orientuota į dėstytoją, mokytoją, ugdytoją, palaikanti studentų priklausomybę nuo dėstytojų. Klasikinės akademinės kultūros sampratoje būtent dėstytojas yra centrinis mokymo ir studijų proceso dalyvis, kuris pats formuoja studijų programą. Suprantama, kad tokie senos akademinės kultūros bruožai neturi nieko bendro su studentų kūrybingumo ir lankstumo ugdymu. Akademinė kultūra remiasi klasikinio ugdymo paradigma, taigi studijos pasižymi akademiškumu, orientuotos tik į žinių perteikimą, o ne gebėjimų ar kompetencijų ugdymą.

Kai kurių universitetų kultūra išlieka tokia pat: besipriešinanti inovacijoms, bijanti pasikeitimų ir naujovių, konservatyvi. Lanksti, daugelyje pažangaus mokslo šalių universitetuose vyraujanti akademinė kultūra leidžia studentui pačiam pasirinkti mokymosi medžiagą, iškelti pagrindinius studijų tikslus (Koppi et al., 1998). Vadovaudamasi liberaliaja filosofija, ji pasižymi plačiu studijuojamų dalykų spektru, individualumu, atsižvelgimu į studentų poreikius, daugiau laiko skiriama ne auditoriniam, bet savarankiškam ir praktiniam studentų darbui, tokiu būdu prisidedant prie kritinio mąstymo ir nepriklausomo požiūrio formavimo. Tokioje akademinėje aplinkoje ypač skatinamas tiek bendradarbiavimas su administruojančiu personalu, tiek su dėstytojais.

Pasak R. Laužacko (2005), viena iš švietimo sistemos grandžių yra skirta profesiniam rengimui - „bendrasis profesinio rengimo tikslas yra sąmoninga, savarankiška, veikli tautos ir valstybės reikmėms subrendusi asmenybė, kuri, remdamasi dalykinėmis ir bendražmogiškosiomis vertybėmis, kuria asmeninį gyvenimą, materialines ir dvasines vertybes bei visuomenės gerovę” (Laužackas, 2005, p. 122).

Aukštojoje mokykloje diegiama „profesinio mokymo turinio struktūra” sudaro dvi dalys:

1. Bendrojo ugdymo bei bendrieji kultūriniai dalykai.
2. Teoriniai bei praktiniai profesinio mokymo dalykai. Pastarieji apima bazinį profesijos mokymą, specialybės mokymą ir specializacijų mokymą” (Švietimo gairės. Valstybinės švietimo strategijos 2003 - 2012 metų nuostatos, p. 26).

Valstybės dokumentuose taip pat akcentuojama, kad švietimui tenka misija „padėti asmeniui suvokti šiuolaikinį pasaulį, įgyti kultūrinę bei socialinę kompetenciją ir būti savarankišku, veikliu, atsakingu žmogumi, norinčiu ir gebančiu nuolat mokytis bei kurti savo ir bendruomenės gyvenimą” (Švietimo gairės. Valstybės švietimo strategijos 2003 – 2012 metų nuostatos, 2003, p. 7). Būsiami pedagogai ne tik įgyja išsilavinimą, kurį garantuoja aukštasis mokslas, bet ir privalo tobulinti savo kompetencijas kaip profesinio tobulėjimo raidą.

Pasak D. Lapinskienės (2002) „studento mokymosi kokybė susijusi su studijų sėkme, kuri, anot kai kurių mokslininkų (Jakavičius ir Laurėnas, 1997; Brown, Fry, Marshall, 2000 ir kt.), priklauso nuo daugelio veiksnių: savarankiško darbo patirties, intelekto, dalykinio pasirengimo, žinių, sugebėjimų, psichinės būsenos, motyvacijos, valios pastangų, pasitenkinimo; asmeninių dalykų - socioekonominio statuso, lyties, kalbos; motyvacijos mokytis. Taigi, mokymosi kokybė priklauso nuo pačio studento.

Tačiau, reikėtų pabrėžti, kad studento studijų sėkmė priklauso ir nuo išorinės aplinkos, t.y., aukštosios mokyklos sudaromų sąlygų, įtakančių studento veiklos kokybišką realizavimą. Šiuo požiūriu, kalbant apie mokymosi kokybę, negalime pamiršti, kad į aukštąją mokyklą studentai ateina iš vidurinių mokyklų, kuriose mokymosi procesas visiškai skirtingas nuo aukštojoje mokykloje vykstančio studijų proceso“ (Lipinskienė, 2002, p. 11).

Apibendrinant galima teigti, kad būsimų pedagogų akademinė veikla įtakoja jų profesinės veiklos sėkmę. Tam įtaką turi mokymosi aplinka, klimato, santykių su juos supančia bendruomene, žinių, sugebėjimų, psichinės būsenos ir nuo pačio studento.

2. BŪSIMŪJŲ PEDAGOGŲ SOCIOKULTŪRINĖS RAIŠKOS AKADEMINĖJE APLINKOJE, KAIP PROFESINIO TOBULĖJIMO PRIELAIIDOS, EMPIRINIS TYRIMAS

2.1. Tyrimo metodologija

Magistro darbe „Būsimųjų pedagogų sociokultūrinė raiška akademinėje aplinkoje, kaip profesinio tobulėjimo prielaida” siekiama atsakyti į iškeltą **probleminį klausimą** - kaip būsimųjų pedagogų sociokultūrinė raiška akademinėje aplinkoje įtakoja profesinį tobulėjimą? Remiantis šiuo klausimu siekiama patikrinti **hipotezę**, ar tikrai akademinėje aplinkoje įgyjamos sociokultūrinės raiškos patirtis yra pedagogų profesinės sėkmės ir vertybinių nuostatų formavimosi prielaida.

Siekiant įgyvendinti išsikeltą **tyrimo tikslą**, t.y., pagrįsti būsimųjų pedagogų sociokultūrinės raiškos akademinėje aplinkoje, kaip profesinio tobulėjimo prielaidą, buvo atliekamas kiekybinis tyrimas. Kiekybiniam tyrimui atlikti naudotas anketinės apklausos metodas. Tyrimo instrumentas - anketa (žr. 1 priedą).

Klausimyne respondentams buvo pateikta 15 klausimų, kurie sudyti iš 2 blokų. Pirmuoju, diagnostiniu, bloku, kurį sudaro 1-10 klausimai, siekiama išsiaiškinti kokią įtaką būsimųjų pedagogų saviraiškai turi neformalus ugdymas(is), būsimųjų pedagogų sociokultūrinės raiškos ir kompetencijų sąsają ir kokia yra būsimųjų pedagogų sociokultūrinės raiškos įtaka būsimai profesinei veiklai. Antruoju, demografiniu, bloku, kurį sudaro 11-15 klausimai, siekiama sužinoti respondentų studijuojamą kursą, specialybę ir studijų formą, lytį bei amžių.

Anonimine anketine apklausa siekta sužinoti būsimųjų pedagogų nuomonę apie sociokultūrinės raiškos akademinėje aplinkoje, kaip profesinio tobulėjimo prielaidą. Anketos klausimai parinti uždaro, su pateiktais atsakymų variantais, ir atviro tipo.

Anoniminės anketinės apklausos duomenys apdoroti ir analizė atlikta spss programos 20 versija, taikant faktorinę analizę su Varimax rotacija ir faktorinės validacijos principus. 75 pirminiai požymiai, apibrėžiantys būsimųjų pedagogų sociokultūrinę raišką (45 pirminiai požymiai) bei kompetencijas akademinėje aplinkoje (30 pirminių požymių), buvo apibendrinti (suvesti) į 14 dimensijų (subskalių). Jų pavadinimai ir metodologinės kokybės charakteristikos yra atspindėtos 2 priede pateiktoje lentelėje „Būsimųjų pedagogų sociokultūrinė raiška ir kompetencijos akademinėje aplinkoje” (žr. 2 priedą).

Iš psichometrijos tyrimų ir praktikos yra žinoma, jog testą (diagnostinį konstrukta) sėkmingai galima taikyti tik tuomet, kai jis tenkina tam tikras kokybes: visų pirma reliabilumą

(patikimumą) ir validumą (tinkamumą) (Jovaiša, 1975; Lienert, Raatz, 1994; Merkys, 1999; Anastasi, 2001; Burlačiuk, Morozov, 1999). Šios charakteristikos randamos atlikus specialius tyrimus bei psichometrinius skaičiavimus. Kaip matyti iš 2 priede pateiktos lentelės „Būsimumų pedagogų sociokultūrinė raiška ir kompetencijos akademinėje aplinkoje“ duomenų, sudarytų subskalių ilgis yra optimalus ir svyruoja nuo 4 iki 8 testo žingsnių (klausimų).

Pirmiausia, siekiant nustatyti kokią visumos procentinę dalį paaiškina tiriamasis objektas, paskaičiuota ir pateikta faktoriaus aprašomoji sklaida. Faktorius interpretuotinas, jei paaiškina ne mažiau kaip 10% sklaidos. Jei paaiškinta faktoriaus sklaida mažesnė nei 10%, reikėtų ieškoti pavienio testo klausimo, kuris mažina to apibendrinto faktoriaus sklaidą. Iš 2 priede pateiktų duomenų matyti, kad visų išskirtų faktorių paaiškintos sklaidos gerokai viršija šią žemiausią ribą.

Taip pat prasminga patyrinėti šio tyrimo instrumento dimensijų metodologinės kokybės charakteristikas - testo vidinę konsistenciją, testo skiriamąją gebą (r/itt) ir kt. Konkrečiu atveju matyti, kad matavimai yra patikimi, o apie tai liudija Cronbach alpha koeficientas, kuris turi tendenciją artėti prie 1. Faktoriaus vidinis konsistencinis patikimumas įvertinamas apskaičiavus Cronbach'o alfa koeficientą. Nepaisant to, kad testo žingsnių skaičius atskirose subskalėse yra sąlyginai nedidelis.

Kitas svarbus rodiklis - vieneto visumos koreliacija (skiriamoji geba r/itt). Ten kur vidutinė skiriamosios gebos koeficiento reikšmė (r/itt mean) nesiekia 0,2 ar mažiausia reikšmė (r/itt min) yra neigiama, tokie testo žingsniai šalintini iš testo. Konkrečiu atveju tokių precedentų nėra, o r/itt mean pagal visas subskales pasiekia ir gerokai viršija žemiausią kritinę ribą.

Kaip matyti iš 2 priede pateiktos lentelės, „Būsimumų pedagogų sociokultūrinė raiška ir kompetencijos akademinėje aplinkoje“, minėtos testo metodologinės kokybės charakteristikos yra labai palankios. Visi išdėstyti argumentai rodo, kad sukurtas diagnostinis mechanizmas psichometriniu požiūriu pasižymi pakankamai aukšta metodologine kokybe ir gali būti pripažintas tinkamu diagnozuojant būsimumų pedagogų sociokultūrinės raiškos akademinėje aplinkoje, kaip profesinio tobulėjimo prielaidą.

Kadangi visų skalių empiriniai skirstiniai statistiškai reikšmingai skiriasi nuo normaliojo skirstinio (žr. 3 priedą), tai tuolesniuose tyrimo rezultatų analizės žingsniuose ir etapuose bus taikomi neparimetrinės statistikos kriterijai ir metodai.

2.2. Tyrimo imtis ir organizavimas

Tyrimas atliktas 2014 m. balandžio mėnesį internetinėje erdvėje apklausa.lt. Anoniminėje anketinėje apklausoje dalyvavo 132 respondentai iš Šiaulių universiteto I-V kurso. Lentelėje pateiktas būsimumų pedagogų pasiskirstymas pagal kursus (žr. 1 lentelę).

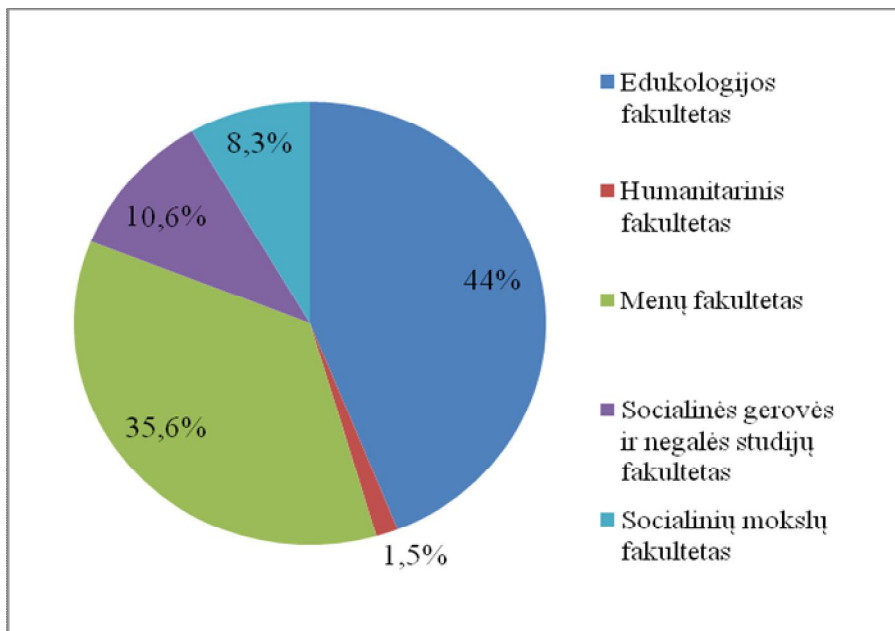
Respondentų pasiskirstymas pagal kursą (N=132)

Kursas	Dažniai	Proc.
Pirmo kurso	39	29,5%
Antro kurso	55	41,7%
Trečio kurso	24	18,2%
Ketvirto kurso	11	8,3%
Penkto kurso	3	2,3%
Iš viso	132	100%

Aktyviausi studentai buvo studijuojantys antrame kurse (41,7%), truputį mažesniu aktyvumu pasižymėjo pirmo kurso studentai (29,5%), o trečio kurso aktyvumas atsakinėjant į pateiktus anketinius klausimus siekia 18,2%. Mažiausiai aktyvūs anketinėje apklausoje buvo ketvirto ir penkto kurso studentai, t.y., 4 kursas (8,3%), penktas kursas (2,3%).

Respondentų pasiskirstymas pagal kursą gali būti pateikiamas ir kitu būdu, t.y., trečią ir penktą kursus sujungus į vieną grupę. Apklaustųjų skaičius pagal respondentų kurso atsakinėjimo aktyvumą lieka toks, t.y., daugiausia anketinėje apklausoje dalyvavo antro kurso studentų (41,7%), paskui seka pirmo kurso studentai (29,5%), o trečio-penkto kurso respondentų bendras skaičius siekia 28,8%.

Išsiaiškinius dalyvavusių kursų aktyvumą siekta sužinoti, kokių fakultetų studentų dalyvavo apklausoje (žr. 5 pav.).

5 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal fakultetą (N=132), proc.

Iš 5 paveiksle esamų duomenų pastebima, kad edukologijos (44,0%) ir menų (35,6%) fakultetų būsimieji pedagogai studijų metu išklauso nemažai studijuojamų pedagogikos dalykų kurie padeda tobulinti sociokultūrinę raišką ir taip geriau įsisavinamos ugdomos kompetencijos. Likusiuose trijuose fakultetuose, t.y., socialinės gerovės ir negalės studijų (10,6%), socialinių mokslų (8,3%) ir humanitariniame (1,5%), tiek daug pedagogikos dalykų nėra, kaip prieš tai minėtuose, tačiau jiems yra privalomi pasirenkami dalykai, tarp kurių - sociokultūrinės veiklos.

Visų apklausoje dalyvavusių specialybių programose yra sociokultūrinę raišką tobulinti padedančių disciplinų, tačiau, kad geriau suprastume kurių specialybių studentai turi didesnę galimybę tobulinti sociokultūrinę raišką akademinėje aplinkoje, buvo fakultetai išskirstyti pagal specialybes (žr. 2 lentelę).

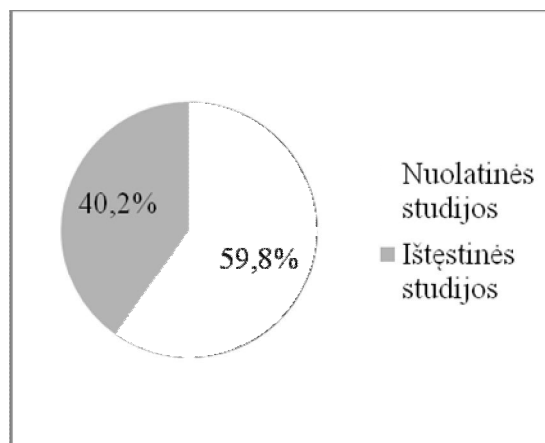
2 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal studijuojamą specialybę (N=132)

Specialybės pavadinimas	Dažniai	Proc.
Edukologija	23	17,4%
Ikimokyklinio ugdymo pedagogika ir priešmokyklinis ugdymas	10	7,6%
Pradinio ugdymo pedagogika ir ikimokyklinis ugdymas	10	7,6%
Kūno kultūra	15	11,4%
Anglų filologija	1	0,8%
Lietuvių filologija	1	0,8%
Dailė	13	9,8%
Taikomoji dailė ir verslas	1	0,8%
Estrados menas	6	4,5%
Dailė ir dizainas	13	9,8%
Muzika	14	10,6%
Sveikatos edukologija	6	4,5%
Socialinė pedagogika	8	6,1%
Ekonomika	6	4,5%
Verslo administravimas	5	3,8%
Iš viso	132	100%

Daugiausia apklausoje dalyvavo edukologijos (17,4%), kūno kultūros (11,4%) ir muzikos (10,6%) specialybių studentų. Šiek tiek mažiau - dailės bei dailės ir dizaino (9,8%) ir ikimokyklinio ugdymo pedagogikos ir priešmokyklinio ugdymo bei pradinio ugdymo pedagogikos ir ikimokyklinio ugdymo (7,6%) specialybių studentų. Mažiausiai apklausoje dalyvavo tokių specialybių studentai, kaip socialinės pedagogikos (6,1%), estrados meno, ekonomikos po 4,5%, verslo administravimo (3,8%), anglų filologijos, lietuvių filologijos bei taikomosios dailės ir verslo po 0,8%.

Kiekvienoje specialybėje studentai turi galimybę studijuoti pasirinktą studijų formą (žr. 6 pav.).

6 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal studijų formą (N=132), proc.

Daugiausia tyrime dalyvavusių respondentų studijuoja nuolatinių studijų forma (59,8%), o ištęstinių studijų forma - 40,2%. Galima teigti, kad nuolatinėse studijose studijuojantiems studentams lengviau ir paprasčiau dalyvauti sociokultūrinėje veikloje negu ištęstinėse studijose.

Demografinėje tyrimo dalyje atskleidžiamas respondentų pasiskirstymas pagal lytį ir amžių, tikintis, kad minėti demografiniai duomenys gali turėti įtakos respondentų atsakymams. Duomenys pagal lytį pateikiami 3 lentelėje.

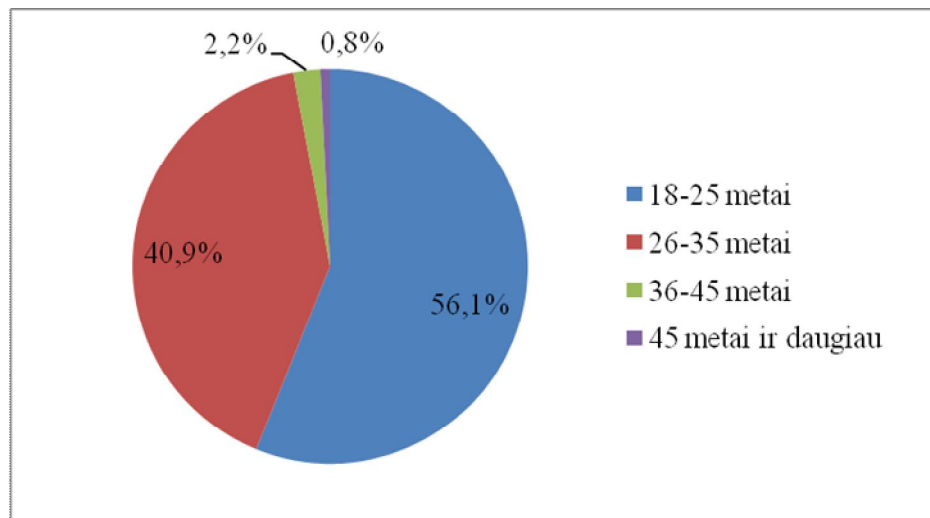
3 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal lytį (N=132)

Lytis	Dažniai	Proc.
Vyras	45	34,1%
Moteris	87	65,9%
Iš viso	132	100%

Lentelėje pateikti duomenys įrodo, kad pedagogo specialybę studijuoja daugiau moterų negu vyrų. Jeigu respondentų tarpe būtų mažiau studentų iš kūno kultūros specialybės, tai tikėtina, kad respondentų pasiskirstymas pagal lytį būtų vyrų atžvilgiu mažesnis. Šiuo atveju moterų dalyvavusių anketinėje apklausoje yra 65,9%, o vyrų - 34,1%.

Analizuojamų tyrimo duomenis respondentų amžiaus aspektu, nustatyta, kad tyrime dalyvavusių respondentų amžius ganėtinai jaunas (žr. 7 pav.).

7 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių (N=132), proc.

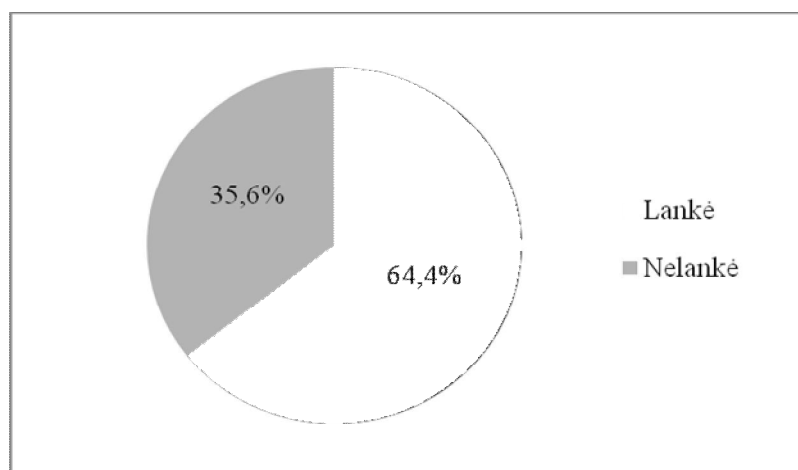
Pagal gautus tyrimo duomenis galima respondentus suskirstyti pagal amžių į dvi grupes ir bendras atsakinėjusių skaičius nepakis. Pirmąją grupę sudarytų jaunuoliai iki 25 metų, kurių pagal pateiktus lentelės duomenis yra 56,1%, o antrąją grupę sudarytų vyresnieji, t.y., respondentai nuo 26 metų ir daugiau, kurių gaunasi 43,9%.

Galima teigti, jog toks respondentų skaičius pagal amžių gaunasi todėl, kad jau analizuotas pasiskirstymas pagal kursą (žr. 1 lentelę) yra didžiausias tarp pirmo ir antro kurso studentų.

2.3. Tyrimo rezultatų analizė

Kiekviena asmenybė siekdama saviraiškos mokosi savarankiškumo, bendravimo, tobulėjimo, atsakomybės, pasitikėjimo savimi įvairiomis prielaidomis. Taip ji patenkina savo poreikius, kuriuos įgyvendinant išryškėja asmens ir socialinės aplinkos sąveika, o šios sąveikos dėka keičiasi ir pats žmogus bei aplinka, kurioje jis gyvena.

Tad labai svarbu yra būsimųjų pedagogų sociokultūrinės raiškos pagrindus, padėtus mokykloje, tęsti ir akademinėje aplinkoje. Todėl atliekamoje anoniminėje anketinėje apklausoje pirmuoju klausimu siekiama išsiaiškinti, ar būsimieji pedagogai prieš pradėdami studijuoti akademinėje aplinkoje lankė kokį nors meno kolektyvą (žr. 8 pav.).

8 pav. Respondentų lankymas meno kolektyvų prieš pradėdant studijuoti akademinėje aplinkoje (N=132), proc.

Pagal 8 paveiksle pateiktus duomenis matoma, kad daugiausia apklausoje dalyvavusių respondentų prieš pradėdami studijuoti universitete lankė meno kolektyvus (64,4%), o meno kolektyvų nelankė - 35,6%.

Respondentai, kurie teigė, kad prieš pradėdami studijuoti akademinėje aplinkoje nelankė jokio kolektyvo pažymėjo tokias nelankymo priežastis: „Nelankiau, nes prioritetai buvo kitokie.“; „Ne, nebuvo tam noro.“; „Ne, nelankiau, dėl laiko stokos.“; „Nelankiau, nes neradau sau tinkamo.“; „Ne, nebuvo galimybių.“; „Nelankiau, nes draugams visada skyriau pirmumą, apie tai kas man teiktų naudą ir leistų tobulėti, nė nemasčiau.“; „Ne nelankiau, nes man nebuvo aktualu visuomeninė veikla.“; „Nieko nelankiau, nes po pamokų nesinorėdavo dar kur eiti.“; „Ne, nelankiau, nes nežinojau ko iš tikrųjų pati noriu, nebuvo dar savęs atradusi.“; „Nieko nelankiau, nes man sunkiai būdavo su važinėjimu, nes gyvenau toliau už miesto, vėlai ir taip grįždavau.“...

4 lentelėje pateikti respondentų teiginiai apie lankytus meno ir sporto kolektyvus prieš pradėdant studijuoti akademinėje aplinkoje.

4 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal lankomus kolektyvus (N=85)

Kolektyvų pavadinimas	Dažniai	Proc.
Bibliotekininkai	1	1,2%
Choras	10	11,8%
Dailė-dizainas	24	28,2%
Folkloras	2	2,4%
Fotografija	2	2,4%
Muzikos mokykla	13	15,3%

Skautai	1	1,2%
Sportas	8	9,4%
Šokis	14	16,5%
Teatras	9	10,6%
Verslininkai	1	1,2%
Iš viso	85	100%

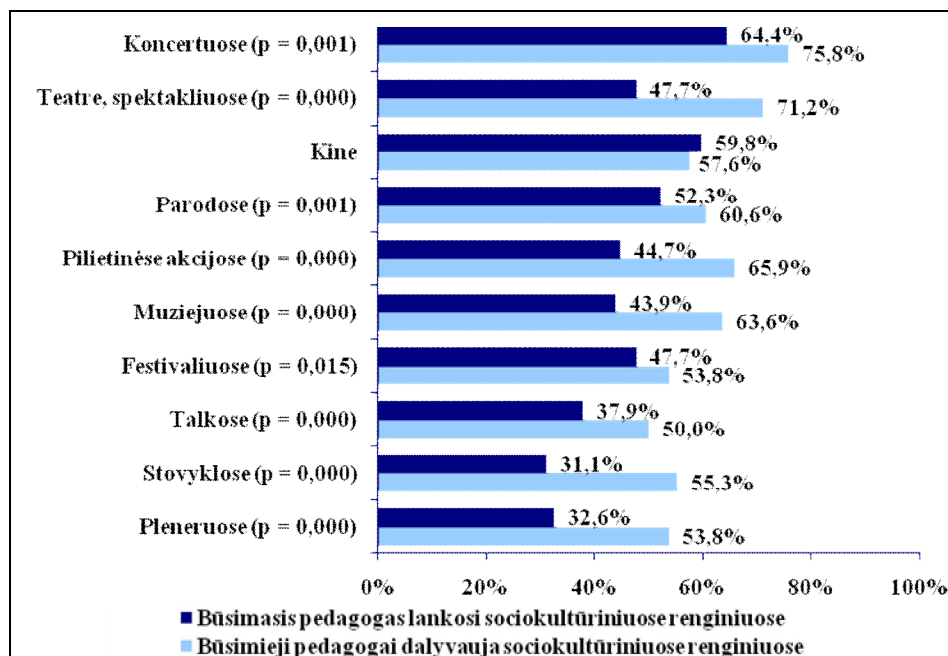
Didžiausias skaičius respondentų teigia, kad prieš pradėdami studijuoti universitete jie lankė meninio profilio užsiėmimus, t.y., dailės ir dizaino užsiėmimus lankė 28,2%, šokio užsiėmimus - 16,5%, muzikos užsiėmimus - 15,3%, chorą - 11,8%, teatro studiją - 10,6%. Mažesnis susidomėjimas užsiėmimais buvo bibliotekininkų (1,2%), folkloro (2,4%), fotografijos (2,4%), skautų (1,2%), sporto (9,4%) ir verslininkų (1,2%).

Respondentai pateikė tokias dalyvavimo kolektyvuose priežastis: „Lankiau muzikos mokyklą, nes norėjau groti muzikos instrumentu, o tai ir laisvalaikio praleidimas.“; „Lankiau dailės mokyklą, nes visada patiko piešti, tapyti, norėjau labiau gilintis į meną.“; „Lankiau dizaino studiją, dailės būrelį mokykloje, kažkurį laiką lankiausi privačiai pas dailės mokytoją. Patiko man, tai norėjau kuo daugiau išmokti.“; „Taip, lankiau dailės būrelį, dailės mokyklą ir fotografiją, nes labai patiko piešti, tapyti, norėjau kuo daugiau išmokti, o fotografija buvo kaip laisvalaikis, patikdavo fotografuoti žmones.“; „Lankiau muzikos mokyklą, nes norėjau išmokti kuo daugiau groti su įvairiais muzikos instrumentais, jau nuo seniai mane domino muzika ir ketinau sieti gyvenimą su ja.“; „Lankiau sportinius šokius ir dailės mokyklą. Šokau nuo mažens, man tai tiesiog gyvenimo dalis.“; „Taip, lankiau dailės būrelį mokykloje ir dailės mokyklą, nes norėjau kuo daugiau išmokti ir pasiruošti stojant į universitetą, mokytis toliau, o ir labai patinka laisvalaikiu kurti, tobulėti mene.“; „Lankiau šokių būrelį, nes patiko užsiimti judria veikla ir būti dėmesio centre.“; „Taip lankiau, dailės mokyklą, nes ten norėjau pradėti mokytis, kad suteiktų pagrindus, sužinočiau daugiau apie patį meną.“; „Lankiau bibliotekininkų būrelį, nes man patiko skaityti ir būdavo labai įdomūs užsiėmimai.“; „Lankiau daugybę meno kolektyvų - mokyklos orkestras, ansamblis, choras.“...

Dalyvaujant meno kolektyve brandinama asmens kultūra, veiksmingai ir harmoningai ugdoma žmogaus asmenybė, vertybinės nuostatos, intelektinės, kūrybinės, emocinės ir fizinės galios. Todėl galima teigti, kad į universitetą studijuoti ateina tokios asmenybės, kurios siekia dvasinio tobulėjimo, savišvietos, asmenybinės brandos. Akademinėje aplinkoje meninį ugdymą turėtume vertinti savirealizacijos ir saviugdos reikšmės prasme.

Meninis ugdymas padeda būsimajam pedagogui įsijungti į visuomeninį gyvenimą, kuris yra paremtas interesais, emocijomis ir įsitraukimu į patį procesą, kai tai vyksta savanoriškai.

2 ir 3 anketos klausimais siekiama sužinoti, kiek dažnai būsimieji pedagogai dalyvauja ir kiek dažnai būsimasis pedagogas lankosi sociokultūriniuose renginiuose (žr. 9 pav.).

9 pav. Būsimųjų pedagogų dalyvavimas ir lankymasis sociokultūriniuose renginiuose (labai dažnai ir dažnai) (N=132), proc.

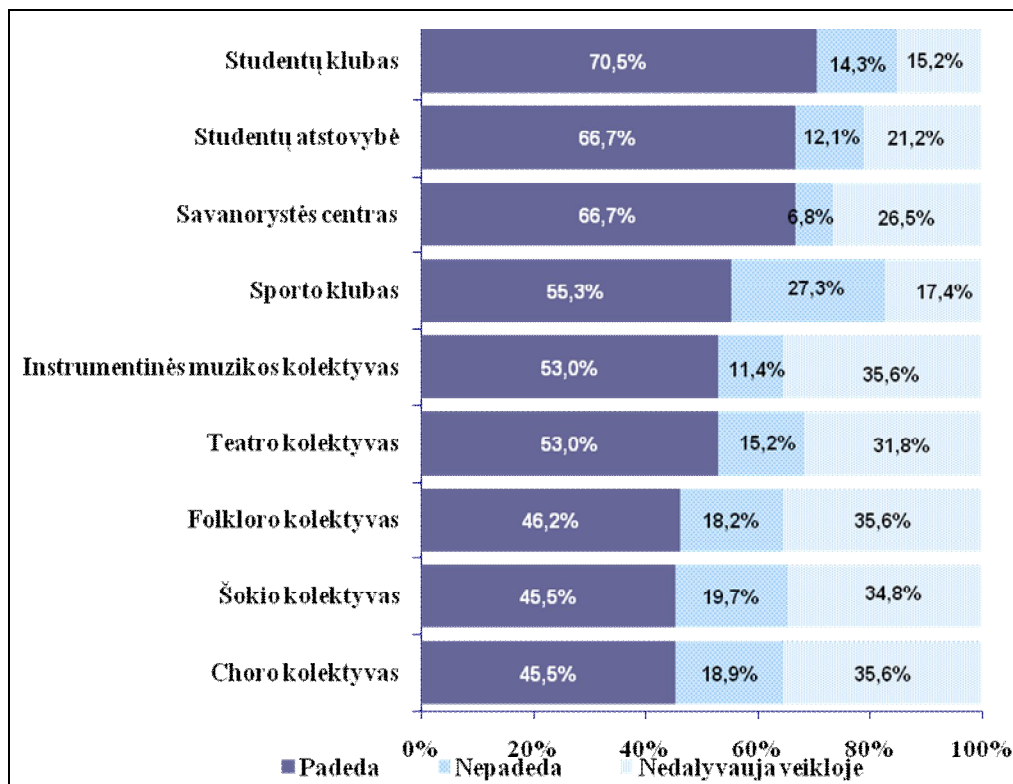
9 paveiksle pateikti sociokultūriniai renginiai yra suskirstyti į subskales, t.y., į „Individualūs renginiai“ ir į „Masiniai renginiai“ (žr. 2 priedą). Gauti anketiniai duomenys tikrinti Vilkoksono kriterijumi (neparametrinis palyginimas dviejose priklausomose imtyse). Skirtumas tarp lyginamųjų objektų yra statiškai reikšmingas, kadangi statistinio reikšmingumo lygmuo yra $p < 0,05$.

Pagal atliktą duomenų analizę matoma, kad respondentų teigimu, būsimieji pedagogai, labai dažnai ir dažnai, dalyvaudami tokiuose sociokultūriniuose renginiuose, kaip koncertai (75,8%), teatrai, spektakliai (71,2%), pilietinės akcijos (65,9%), muziejai (63,6%), parodos (60,6%) ir t.t., tobulina profesines kompetencijas. O būsimieji pedagogai, labai dažnai ir dažnai, individualiai lankydami tokiuose sociokultūriniuose renginiuose, kaip koncertai (64,4%), kinas (59,8%), parodos (52,3%), teatrai, spektakliai ir festivaliai (47,7%) ir t.t., tobulina profesines kompetencijas.

Būsimieji pedagogai turi ne tik dalyvauti sociokultūriniuose renginiuose, bet ir patys prisidėti prie jų įgyvendinimo ir organizavimo. Kiekvienai jauni asmenybei yra svarbu reikšti save aplinkoje, integruotis į visuomeninį gyvenimą. Sociokultūrinės raiškos formų sistema -

aktyvumas renginiuose, dalyvavimas puoselėjant tradicijas, kultūrinis mobilumas, santykis su neformalia aplinka.

Sekančiame paveiksle pateikiama, kuri sociokultūrinė veikla būsimajam pedagogui padeda tobulinti profesines kompetencijas (žr. 10 pav.).

10 pav. Sociokultūrinės veiklos padedančios tobulinti profesines kompetencijas (N=132), proc.

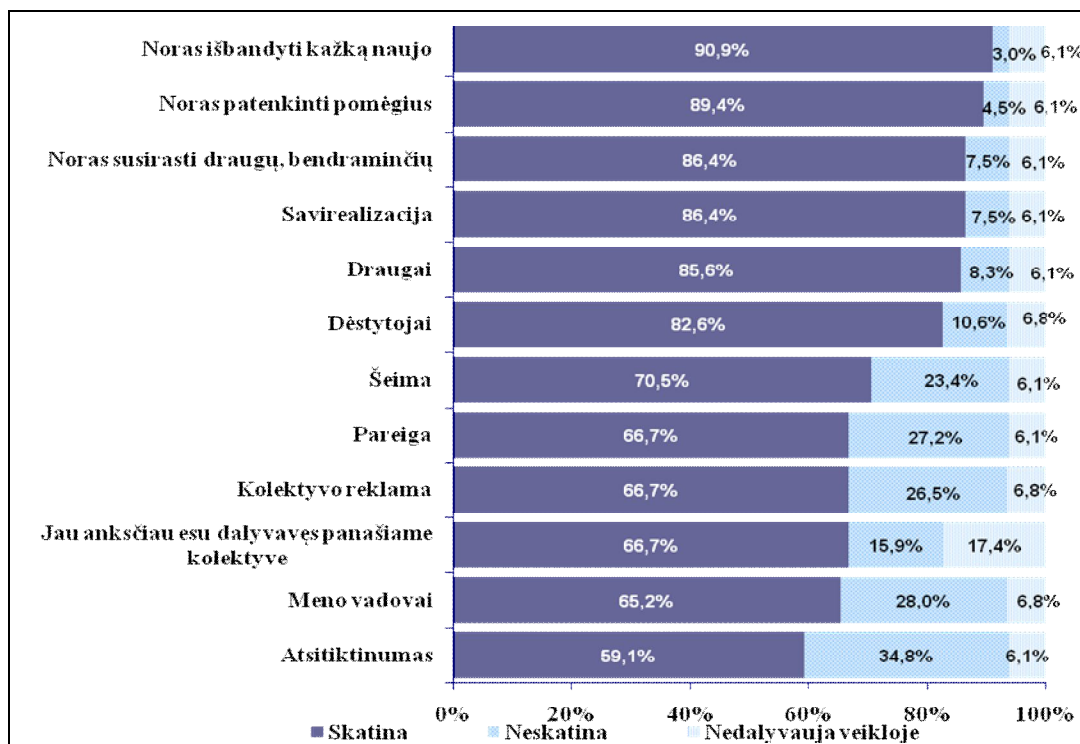
Iš 132 respondentų, kurie dalyvavo anoniminėje anketinėje apklausoje, didžioji dalis teigia, kad visos pateiktos sociokultūrinės veiklos padeda tobulinti profesines kompetencijas. Subskalėse „Visuomeninė veikla ir sportas“ ir „Meninio profilio raiška“ testo žingsnių skaičius yra sąlyginai nedidelis (pastarąją subskalę sudaro tik 5 pavieniai testo žingsniai, o pirmąją - 4 pavieniai testo žingsniai), tačiau Cronbach alpha koeficientas pasiekia ir svyruoja apie ganėtinai išpūdingas reikšmes - 0,83 ar 0,96. (žr. 2 priedą).

Stipriausią įtaką, anot respondentų, jų profesiniam tobulėjimui turi visuomeninė veikla ir sportas. Visuomeninę veiklą ir sportą sudaro studentų klubas (70,5%), studentų atstovybė (66,7%), savanorystės centras (66,7%) ir sporto klubas (55,3%). Taip pat meninio profilio raišką, kuri padeda tobulinti profesines kompetencijas, respondentai pasirinko taip: instrumentinės muzikos kolektyvas ir teatras (po 53,0%), folkloras - 46,2% ir šokio bei choro kolektyvai po

45,5%. Dalyvaujant meno kolektyvuose būsimesiems pedagogams sudaromos sąlygos ugdyti dvasines vertybes, įgyti sociokultūrinės raiškos ir kompetencijos sampratą, atsigręžti į pedagogo profesijos ypatumus, kryptingai tobulinti meninę veiklą.

Kaip jau anksčiau minėta, didžioji dalis apklausoje dalyvavusių respondentų studijuoja edukologijos ir menų fakultetuose, tai ir studijuojamų disciplinų nemaža dalis padeda tobulinti sociokultūrinę raišką ir kompetencijas. Beje, iš 2007 m. patvirtinto „Mokytojų profesijos kompetencijų aprašo“ yra žinoma, kad profesinės kompetencijos: informacinių technologijų naudojimas; ugdymo/si aplinkos kūrimas; profesinis tobulėjimas; ugdytinių motyvavimas ir parama ir t.t. Būsimasis pedagogas dalyvaudamas visuomeninėje veikloje naudoja tokius darbo metodus, kaip diskusijos, debatai, darbas komandoje, projektinė veikla, pristatymai ir pan., o tai kartu leidžia jam ugdyti profesines kompetencijas.

Siekiant sužinoti, kas skatina būsimąjį pedagogą dalyvauti sociokultūrinėje veikloje ir taip tobulinti profesines kompetencijas buvo pateiktas anketoje 5 klausimas „Kokie motyvai Jus skatina dalyvauti sociokultūrinėje veikloje?“ (žr. 1 priedą).

11 pav. Motyvai ir motyvatoriai, skatinantys dalyvauti sociokultūrinėje veikloje (N=132), proc.

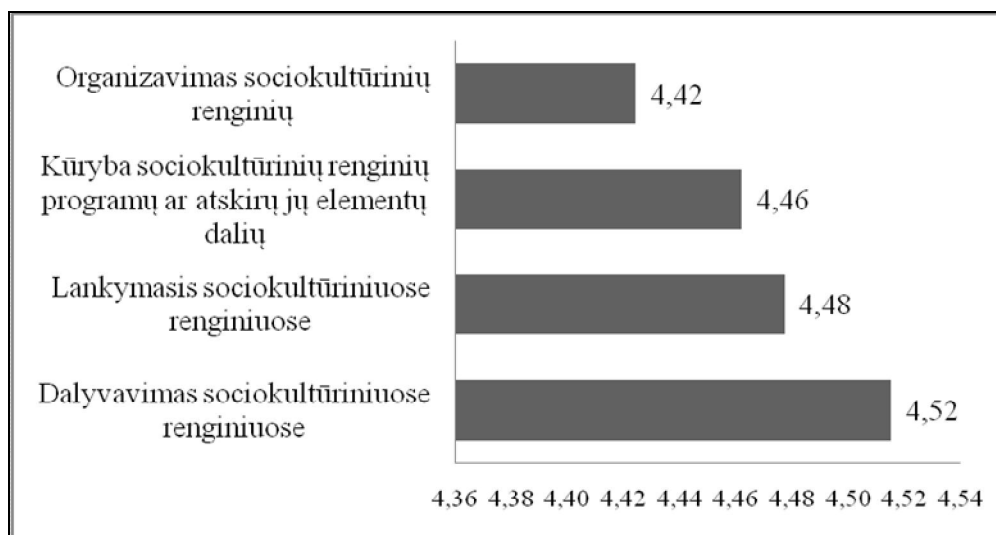
11 paveiksle gauti rezultatai parodė, kad subskalėse „Motyvai“ ir „Motyvatoriai“, kurias atitinkamai sudaro 8 testo žingsniai ir 4 testo žingsniai, vidinės konsistencijos matas -

koeficientas Kronbach alpha pasiekia panašias reikšmes, t.y., subskalėje „Motyvai“ lygu 0,90, o subskalėje „Motyvatoriai“ - 0,86. Tikėtina, kad esant tokiam aukštam alpha rodikliui, atitinkamai aukšti ir kiti rodikliai, pvz. testo žingsnių faktoriniai svoriai (žr. 2 priedą).

Respondentai teigia, kad nemažą įtaką jų sociokultūrinei veiklai turi tokie motyvai, kaip noras išbandyti kažką naujo (90,9%), noras patenkinti pomėgius (89,4%), noras susirasti draugų, bendraminčių (86,4%), savirealizacija (86,4%), o tai rodo, kad pedagogo specialybėje studijuoja asmenybės, kurioms vidinis tobulėjimas, kultūrinis gyvenimas, asmenybės augimas, kūrybiškumas yra labai svarbios savirealizacijos sąlygos. Beje, tokie „Motyvai“, kaip pareiga (66,7%), kolektyvo reklama (66,7%), jau anksčiau esu dalyvavęs panašiam kolektyve (66,7%), atsitiktinumas (59,1%) mažiau skatina būsimųjų pedagogų dalyvavimą sociokultūrinėje veikloje, bet daugiau ar mažiau įtakoja jų pasirinkimą.

„Motyvatoriai“, šiuo atveju, akademinės bendruomenės ir šeimos nariai, taip pat, stipriai įtakoja būsimųjų pedagogų pasirinkimą dalyvauti sociokultūrinėje veikloje, t.y., draugai (86,4%), dėstytojai (82,6%), šeima (70,5%) ir meno vadovai (65,2%). Galima teigti, kad draugai ir dėstytojai yra pagrindiniai „Motyvatoriai“, kurie turi itin didelę įtaką respondentų pasirinkimui dalyvauti vienoje ar kitoje sociokultūrinėje veikloje, kurioje būsimasis pedagogas siekia aukštesnių profesinių kompetencijų tobulinimo prielaidų.

Sekančiu anketoje pateiktu klausimu siekiama sužinoti, kurie veiksniai skatina būsimųjų pedagogų profesinį tobulėjimą (žr. 1 priedą).

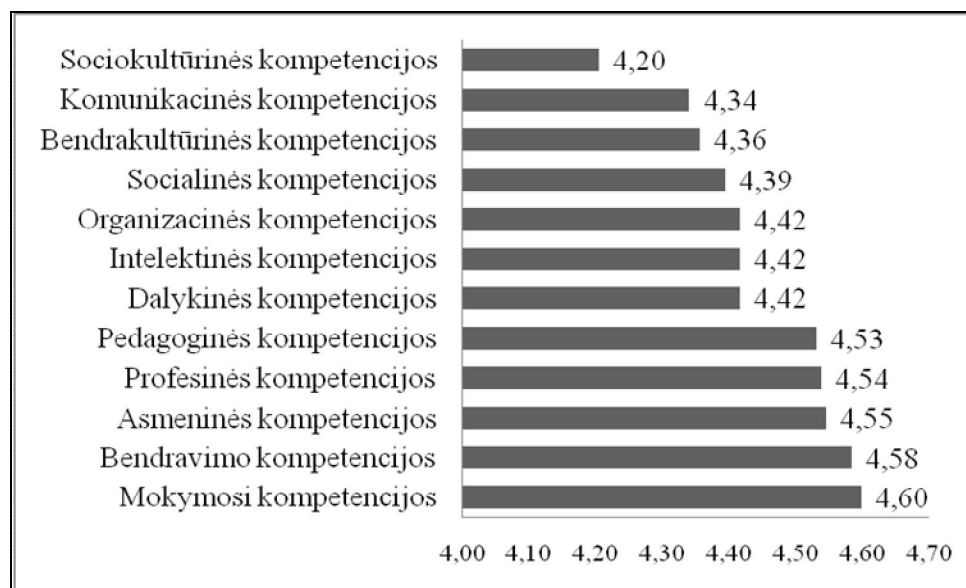
12 pav. Būsimųjų pedagogų profesinį tobulėjimą skatinantys veiksniai (N=132), vidurkis

12 paveiksle gauti duomenys rodo, kad subskalėje „Profesinio tobulėjimo paskatos“, sudarytos iš 4 pavienių testo žingsnių, koeficientas Kronbach alpha pasiekia 0,90, o esant tokiam

aukštam alpha rodikliui, atitinkamai aukšti ir kiti rodikliai, pvz. atsižvelgiant į mažiausią (Lmin) faktorinį svorį, galima pastebėti, kad kiti koeficientų faktoriniai svoriai gerokai viršija Lmin. Tad galima teigti, kad būsimųjų pedagogų profesinį tobulėjimą skatinantys veiksniai pasiskirstė labai panašiai.

Būsimieji pedagogai teigia, jog dalyvavimas sociokultūriniuose renginiuose (balų vidurkis 4,52), lankymasis sociokultūriniuose renginiuose (balų vidurkis 4,48), kūryba sociokultūrinių renginių programų ar atskirų jų elementų dalių (balų vidurkis 4,46) ir organizavimas sociokultūrinių renginių (balų vidurkis 4,42) skatina profesinį tobulėjimą (žr. 4 priedą). Būsimajam pedagogui reikia kuo daugiau įgyti kompetencijų ne tik akademinėje aplinkoje, bet ir išiliejant į sociokultūrinį gyvenimą. Per sociokultūrinę raišką atsiskleidžia ne tik profesinės kompetencijos, bet ir kitos kompetencijos, kurios padeda būsimajam pedagogui visapusiškai tobulėti, ugdyti kūrybiškumą, skatina bendrauti ir bendradarbiauti, sudaromos prielaidos komandiniam darbui ir mokomasi dirbti komandoje, kryptingai tobulinama meninė saviraiška ir veikla. Atlikdamas įvairius vaidmenis būsimasis pedagogas sąmoningai ar nesąmoningai susikuria savotišką modelį, kuris padeda formuoti būsimąjo pedagogo sociokultūrinę raišką ir profesinį tobulėjimą.

Sociokultūrinė raiška atsiskleidžia ne tik per profesinių kompetencijų tobulinimą, bet ir per kitas kompetencijas, kurios buvo įvardytos sekančiame anketos klausime (žr. 1 priedą). Šiuo klausimu bandoma sužinoti respondentų nuomonę apie kompetencijas, kurios padeda būsimiesiems pedagogams atskleisti sociokultūrinę raišką akademinėje aplinkoje.

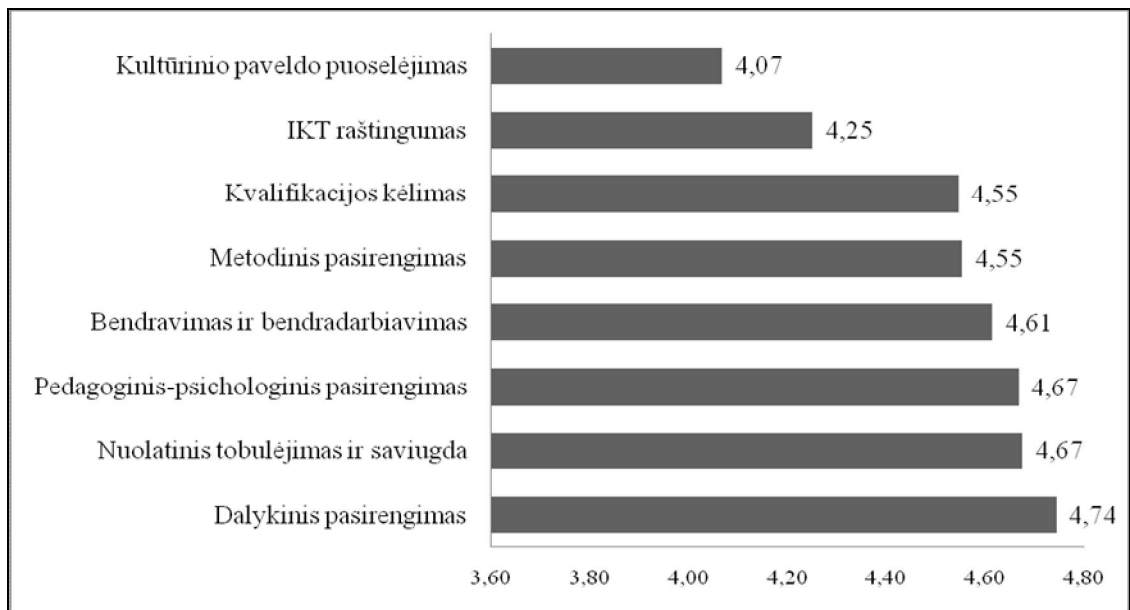
13 pav. **Kompetencijos padedančios būsimiesiems pedagogams atskleisti sociokultūrinę raišką akademinėje aplinkoje (N=132), vidurkis**

Pagal gautus duomenis, kurie pateikti 13 paveiksle, matoma, kad subskalėse „Asmeninės komunikacinės kompetencijos“, „Socialinės dalykinės kompetencijos“ ir „Bendrakultūrinės profesinės kompetencijos“, sudarytose iš 4 testo žingsnių, koeficientas Kronbach alpha svyruoja nuo 0,63 iki 0,78. Faktorinio svorio vidurkis (Lmean) atitinkamai siekia nuo 0,69 iki 0,78. Pagal gautus aukštus rezultatus galima teigti, kad ir kompetencijos, kurios padeda būsiesiems pedagogams atskleisti sociokultūrinę raišką akademinėje aplinkoje pasiskirstė panašiai.

Respondentų teigimu, subskalėje „Bendrakultūrinės profesinės kompetencijos“ esančios kompetencijos labiausiai padeda atskleisti būsiesiems pedagogams sociokultūrinę raišką akademinėje aplinkoje, t.y., profesinės kompetencijos (balų vidurkis 4,54), pedagoginės kompetencijos (balų vidurkis 4,53), bendrakultūrinės kompetencijos (balų vidurkis 4,36) ir sociokultūrinės kompetencijos (balų vidurkis 4,20). Tobulindamas šias kompetencijas kiekvienas būsiamasis pedagogas dalyvauja kuriant pilietinę visuomenę, saugo ir plėtoja kultūrą, dalyvauja visuomenės ir švietimo kaitos procesuose, geba motyvuoti kitus, profesiskai tobulėja ir pan. Subskalėje „Socialinės dalykinės kompetencijos“ esančios kompetencijos tokios kaip, dalykinės kompetencijos (balų vidurkis 4,42), intelektinės kompetencijos (balų vidurkis 4,42), organizacinės kompetencijos (balų vidurkis 4,42) ir socialinės kompetencijos (balų vidurkis 4,39), padeda ugdyti kritinį mąstymą, pagarbą ir pagalbą aplinkiniams, bendravimą ir bendradarbiavimą, skatina dalyvauti bendruomenės ir visuomenės gyvenime ir pan. O subskalėje „Asmeninės komunikacinės kompetencijos“ atsiduria tokios kompetencijos kaip, mokymosi kompetencijos (balų vidurkis 4,60), bendravimo kompetencijos (balų vidurkis 4,58), asmeninės kompetencijos (balų vidurkis 4,55) ir komunikacinės kompetencijos (balų vidurkis 4,34) (žr. 5 priedą). Tobulindami šias kompetencijas būsiamieji pedagogai ugdomi kaip pozityviai mąstantys, garbingi, sąžiningi, sunkumus įveikti ir komunikuoti gebantys asmenys ir pan.

Galima teigti, kad visos 13 paveiksle pateiktos kompetencijos padeda būsiesiems pedagogams visapusiškai tobulėti, gali save realizuoti visose srityse, nes kuo daugiau įgis kompetencijų akademinėje aplinkoje, kurios atsiskleidžia per sociokultūrinę raišką, tuo kokybiškiau galės dirbti pasirinktą pedagoginį darbą.

Sekančiu anketos klausimu siekiama sužinoti (žr. 1 priedą), kiek svarbūs pateikti veiksniai ugdant būsimųjų pedagogų bendrakultūrinę kompetenciją.

14 pav. **Veiksniai, padedantys ugdyti būsimųjų pedagogų bendrakultūrinės kompetencijas (N=132), vidurkis**

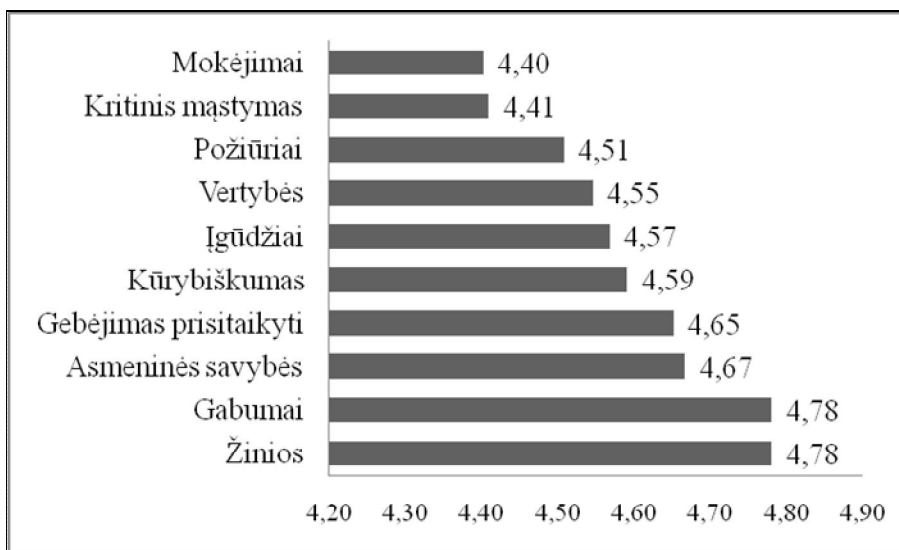
2 priedo lentelės „Būsimųjų pedagogų sociokultūrinė raiška ir kompetencijos akademinėje aplinkoje“ subskalėse „Bendrosios kompetencijos“ ir „Profesinės kompetencijos“, kurios sudarytos iš 4 testo žingsnių, koeficientas Kronbach alpha svyruoja nuo 0,63 iki 0,69. Minimalus faktorinis svoris (Lmin) svyruoja nuo 0,60 iki 0,62.

Didžiausio respondentų skaičiaus subskalėje „Profesinės kompetencijos“ buvo pažymėtos šios kompetencijos, t.y., dalykinis pasirengimas (balų vidurkis 4,74), psichologinis-pedagoginis pasirengimas (balų vidurkis 4,67), metodinis pasirengimas (balų vidurkis 4,55) ir kvalifikacijos kėlimas (balų vidurkis 4,55). Galima teigti, kad būsimieji pedagogai tobulindami profesines kompetencijas per sociokultūrinę raišką ugdomi nuostatas ir gebėjimus, kurios bus reikalingos tolimesnėje pedagoginėje veikloje.

Apžvelgiant subskalę „Bendrosios kompetencijos“ galima išvengti, kad nuolatinis tobulėjimas ir saviugda (balų vidurkis 4,67), bendravimas ir bendradarbiavimas (balų vidurkis 4,61), IKT raštingumas (balų vidurkis 4,25) ir kultūrinio paveldo puoselėjimas (balų vidurkis 4,07) taip pat svarbūs apklausoje dalyvavusiems respondentams (žr. 6 priedą).

Visi šie veiksniai prisideda prie būsimųjų pedagogų sociokultūrinės raiškos plėtojimo, nes didelę įtaką turi asmens tobulėjimui, gebėjimų ugdymui, mokymuisi gyventi greitai besikeičiančioje aplinkoje. Akademinėje aplinkoje įgytos žinios ir gebėjimai suteikia būsimiesiems pedagogams daugiau pasitikėjimo, geresnę pedagoginio darbo kokybę.

Tad kyla klausimas, kokie veiksniai įtakoja būsimųjų pedagogų profesinių kompetencijų tobulinimą (žr. 15 pav.).

15 pav. Veiksniai, įtakojantys būsimųjų pedagogų profesinių kompetencijų tobulinimą (N=132), vidurkis

Iš 15 paveiksle pateiktų duomenų matoma, kad būsimųjų pedagogų veiksmų pasirinkimas, kuris įtakoja jų profesinių kompetencijų tobulinimą, rezultatai pasiskirstė panašiai. 2 priede pateiktose subskalėse „Įgimtos savybės“ ir „Įgytos savybės“, kurios sudarytos iš 5 testo žingsnių, koeficientas Kronbach alpha svyruoja nuo 0,74 iki 0,80. Minimalus faktorinis svoris (Lmin) svyruoja nuo 0,58 iki 0,65.

Respondentų nuomone, pagal gautus duomenis, gabumai (balų vidurkis 4,78), asmeninės savybės (balų vidurkis 4,67), kūrybiškumas (balų vidurkis 4,59), vertybės (balų vidurkis 4,55) ir požiūriai (balų vidurkis 4,51) yra įgimtos asmens savybės, kurios skatina būsimąjį pedagogą tobulėti per sociokultūrinę raišką, padeda jam ugdytis nuolatinį poreikį saviugdai ir profesiniam tobulėjimui.

Subskalę „Įgytos savybės“, respondentų nuomone, sudaro tokie veiksniai kaip žinios (balų vidurkis 4,78), gebėjimai prisitaikyti (balų vidurkis 4,65), įgūdžiai (balų vidurkis 4,57), kritinis mąstymas (balų vidurkis 4,41) ir mokėjimai (balų vidurkis 4,40) (žr. 7 priedą). Akademinėje aplinkoje esantys būsimieji pedagogai mokosi iš tos akademinės bendruomenės vertybių, nuostatų, normų, elgesio ir perima tos bendruomenės kultūrą, kurioje jie studijuoja. Todėl drąsiai galimas teigti, kad būsimųjų pedagogų sociokultūrinei raiškai ir profesiniam tobulėjimui įtakos turi akademinės bendruomenės socialinė kultūra.

Anketinės apklausos metu siekta išsiaiškinti respondentų nuomonę apie tai, kaip sociokultūrinė raiška įtakoja būsimojo pedagogo profesinį tobulėjimą. Todėl šis klausimas anketoje buvo pateiktas atviro tipo ir respondentai turėjo išsakyti savo nuomonę.

Tik 5%, iš 132 tyrime dalyvavusių respondentų, neatsakė arba atsakė neigiamai į pateiktą atviro tipo klausimą. Likusieji 95% respondentų pateikė tokius atsakymo variantus: „Bendraujant, dalyvaujant įvairiuose renginiuose, akcijose galima pasisemti gerų idėjų, kurios pravers ateityje. Tai, mano manymu, leidžia tobulėti.“; „Dalyvavimas bet kokiame renginyje ar renginio organizavimas priverčia daug su kuo susipažinti, daug ką sužinoti ir tuo pačiu taikyti visa tai praktinėje, darbinėje veikloje.“; „Formuojasi požiūris i sociokultūrinę aplinką, padeda pažinti žmones, jų skirtumus.“; „Gerina bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius, suteikia pasitikėjimo savimi.“; „Įtakoja bendravimą su kitais žmonėmis ir norą ugdyti save kaip asmenybę.“; „Kultūra, papročiai, tradicijos, vertybės, žmonių tarpusavio santykiai, gyvenimo būdas padeda įtakoti būsimojo pedagogo profesinį tobulėjimą.“; „Kuo daugiau sužinau, kuo daugiau bendrauju, kuo labiau domiuosi tai kas vyksta šiandieninėje visuomenėje, tuo labiau tobulėju kaip būsimasis pedagogas.“; „Kuo žmogus daugiau domisi kas yra ir kas vyksta aplink, tuo jo mąstymas, įgūdžiai, vertybės ir pan. turi didesnę reikšmę jo gyvenimui, taip jis tobulina save ir savo gebėjimus, kuriuos gali perteikti kitiems.“; „Labai padeda. Pedagogas turi nuolat tobulėti, šviestis įvairiose srityse.“; „Manau, kad su laiku aš į gyvenimą žiūrėsiu kitomis akimis, tobulėsiu, ugdysiu savo kompetencijas, ir mano nuomone, bei požiūris tik stiprės iš teigiamos pusės.“; „Nuolatinis tobulėjimas, žinių siekimas, saviugda bei savišvieta labai stipriai padeda tobulėti kaip asmenybei, kadangi naujos žinios ir požiūris i visuomenę bei jos kultūrą kelia išprusimo lygį ir asmenybės tobulėjimą.“; „Pirmiausia tai, kad tobulėju pati kaip asmenybė, tobulėja bendravimas su aplinkiniais žmonėmis, ugdomi kalbos etiketas, labiau domiuosi tradicijomis, visais papročiais, labiau bendradarbiauju su žmonėmis ,o ne viską atlieku viena.“; „Tobulėja profesinės, pedagoginės kompetencijos.“ ir pan.

Apibendrinant atviro tipo klausimo atsakymus norisi pažymėti, kad tyrime dalyvavusieji respondentai noriai išsakė savo nuomonę, pateikė įvairių ir išsamių nuomonių. Tad iš visų perskaitytų pasisakymų galima teigti, kad kuo daugiau būsimasis pedagogas skiria dėmesio asmeninių poreikių tenkinimui, saviugdai, dvasiniam tobulėjimui, bendravimui ir bendradarbiavimui, ugdo turimas kompetencijas, dalyvauja visuomeniniame gyvenime, tuo labiau yra tobulinamos profesinės kompetencijos per sociokultūrinę raišką. O žvelgiant iš akademinės aplinkos pusės, tai ji ir yra pagrindinis variklis, kuris nulemia būsimojo pedagogo sociokultūrinę raišką bei norą tobulėti profesiniu požiūriu.

2.4. Būsimųjų pedagogų sociokultūrinės raiškos ir kompetencijų sąsajos

Norint nustatyti koreliacinį ryšio stiprumą tarp būsimųjų pedagogų sociokultūrinės raiškos ir kompetencijų sąsajos buvo skaičiuojamas Spearman koreliacijos koeficientas (žr. 8 priedą). Šis ranginis koreliacijos koeficientas yra naudojamas tiriant ryšio stiprumą tarp dviejų kintamųjų, kuris ryšio stiprumui įvertinti naudoja ne tas pačias kintamųjų reikšmes, o jų rangas.

Kaip matoma, iš gautų duomenų, siekiama nustatyti sociokultūrinės raiškos ir kurso ryšį (žr. 5 lentelę).

5 lentelė

Sociokultūrinė raiška ir kursas (N=132)

Dimensijos (subskalės)	Rangų vidurkiai			Vidurkiai			χ^2 reikšmė	Statistinio reikšmingumo lygmuo, p
	1 kursas (N=39)	2 kursas (N=55)	3-5 kursai (N=38)	1 kursas (N=39)	2 kursas (N=55)	3-5 kursai (N=38)		
Individualūs renginiai	<u>77,7</u>	<u>54,4</u>	<u>72,5</u>	<u>21,7</u>	<u>19,0</u>	<u>20,8</u>	9,915	0,007**
Masiniai renginiai	65,5	66,8	67,1	12,8	12,7	12,8	0,041	0,980
Visuomeninė veikla ir sportas	60,9	69,8	67,5	13,1	14,6	13,8	1,280	0,527
Meninio profilio raiška	<u>65,5</u>	<u>57,4</u>	<u>80,8</u>	<u>14,7</u>	<u>13,3</u>	<u>17,6</u>	8,633	0,013*
Motyvai	60,3	69,7	68,2	30,2	32,8	31,2	1,501	0,472
Motyvatoriai	63,4	64,2	73,0	15,2	16,1	16,1	1,562	0,458
Profesinio tobulėjimo paskatos	68,6	61,8	71,1	18,1	17,6	18,0	1,559	0,459

Pastaba:

* - statistinio reikšmingumo lygmuo $\alpha = 0,05$

** - statistinio reikšmingumo lygmuo $\alpha = 0,01$

Meninio profilio raišką labiau linkę išskirti vyresni būsimieji pedagogai ($p < 0,013$), t.y., 3-5 kursų studentai, kadangi jų dalyvavimas meno kolektyvuose vyksta jau kurį laiką ir jų sociokultūrinės raiškos tobulinimas yra nuoseklus bei apimantis asmeninių poreikių tenkinimą. 1 kurso būsimieji pedagogai teigia dalyvaujantys individualaus pobūdžio sociokultūrinuose renginiuose ($p < 0,007$), t.y., jie labiau lankosi ir dalyvauja koncertuose, teatruose ir spektakliuose, parodose, muziejuose, pilietinėse akcijose, pleneruose, festivaliuose.

Kaip jau žinoma, respondentai pagal kursą buvo suskirstyti, į pirmą kursą, antrą kursą ir trečią bei penktą kursus sujungus į vieną grupę, neiškraipant gautų tyrimo duomenų.

Užfiksuoti statistiškai reikšmingi skirtumai ($p < 0,05$), nes tiek meninio profilio raiška, tiek ir individualūs renginiai yra patikimi 99% tikslumu. Patikimumas tikrintas Kruskalo Voliso H kriterijumi.

6 lentelėje pateikti duomenys, kurie parodo koreliacinį ryšį tarp kompetencijų ir kurso.

6 lentelė

Kompetencijos ir kursas (N=132)

Dimensijos (subskalės)	Rangų vidurkiai			Vidurkiai			χ^2 reikšmė	Statistinio reikšmingumo lygmuo, p
	1 kursas (N=39)	2 kursas (N=55)	3-5 kursai (N=38)	1 kursas (N=39)	2 kursas (N=55)	3-5 kursai (N=38)		
Asmeninės komunikacinės kompetencijos	61,7	68,4	68,7	17,9	18,2	18,1	0,931	0,628
Socialinės dalykinės kompetencijos	63,2	67,1	69,1	17,6	17,7	17,6	0,507	0,776
Bendrakultūrinės profesinės kompetencijos	63,8	62,0	75,8	17,7	17,0	18,4	3,396	0,183
Bendrosios kompetencijos	68,0	59,2	75,5	17,8	17,3	17,8	4,295	0,117
Profesinės kompetencijos	64,0	67,9	67,1	18,4	18,6	18,5	0,271	0,873
Įgimtos savybės	71,7	60,0	70,6	23,5	22,6	23,4	2,920	0,232
Įgytos savybės	66,4	64,9	69,0	23,0	22,7	22,8	0,279	0,870

Pagal gautus duomenis statistiškai reikšmingi skirtumai neužfiksuoti ($p > 0,05$), visos kompetencijos vertinamos labai panašiai. Tyrime dalyvavusieji 1-5 kurso būsimieji pedagogai teigia, kad visos kompetencijos ir savybės vienodai veikia jų saviraišką, norą tobulėti dalyvaujant sociokultūriniuose renginiuose.

Duomenų patikimumas tikrintas Kruskalo Voliso H kriterijumi.

Koreliaciniu ryšiu siekiama nustatyti tyrime dalyvavusių respondentų sociokultūrinę raišką ir amžių (žr. 7 lentelę).

7 lentelė

Sociokultūrinė raiška ir amžius (N=132)

Dimensijos (subskalės)	Rangų vidurkiai		Vidurkiai		Mann-Whitney U reikšmė	Statistinio reikšmingumo lygmuo, p
	Jaunesni (N=74)	Vyresni (N=58)	Jaunesni (N=74)	Vyresni (N=58)		
Individualūs renginiai	68,4	64,0	20,45	20,14	2002,5	0,509

Masiniai renginiai	64,1	69,6	12,55	13,09	1965,5	0,406
Visuomeninė veikla ir sportas	<u>61,0</u>	<u>73,6</u>	<u>13,34</u>	<u>14,71</u>	1735,5	0,050*
Meninio profilio raiška	66,5	66,5	15,00	14,88	2143,5	0,991
Motyvai	63,9	69,9	31,14	32,12	1950,5	0,368
Motyvatoriai	64,9	68,6	15,64	16,09	2026,0	0,579
Profesinio tobulėjimo paskatos	61,4	73,0	17,59	18,24	1767,5	0,075

Visuomeninės veiklos ir sporto didesnę svarbą, padedant tobulinti profesines kompetencijas, linkę pabrėžti vyresnio amžiaus tiriamieji ($p < 0,05$). Visuomeninė veikla būsimiesiems pedagogams padeda tobulinti sociokultūrinę raišką ugdant kultūrinės vertybes, bendravimą ir bendradarbiavimą, įgyti profesines bei bendrakultūrinės kompetencijas, kryptingai tobulinti meninę veiklą.

Kaip jau žinoma, jaunesnio amžiaus respondentai yra iki 25 metų, o vyresnieji respondentai nuo 26 metų ir daugiau.

Užfiksuotas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p < 0,05$), nes visuomeninė veikla ir sportas yra patikimi 95% tikslumu. Gautų duomenų patikimumas tikrintas Mano Vitnio U testu.

Taip pat gauta duomenų analize siekiama sužinoti koks yra koreliacinis ryšys tarp kompetencijų ir respondentų amžiaus (žr. 8 lentelę).

Kompetencijos ir amžius (N=132)

Dimensijos (subskalės)	Rangų vidurkiai		Vidurkiai		Mann-Whitney U reikšmė	Statistinio reikšmingumo lygmuo, p
	Jaunesni (N=74)	Vyresni (N=58)	Jaunesni (N=74)	Vyresni (N=58)		
Asmeninės komunikacinės kompetencijos	66,1	67,0	18,09	18,03	2119,5	0,901
Socialinės dalykinės kompetencijos	67,1	65,7	17,65	17,64	2100,0	0,830
Bendrakultūrinės profesinės kompetencijos	<u>70,3</u>	<u>60,7</u>	<u>18,14</u>	<u>15,98</u>	1867,5	0,018*
Bendrosios kompetencijos	70,6	61,2	17,86	17,28	1840,5	0,155

Profesinės kompetencijos	63,1	70,8	18,39	18,66	1896,0	0,232
Igimtos savybės	<u>70,7</u>	<u>60,1</u>	<u>23,47</u>	<u>21,60</u>	1833,5	0,038*
Igytos savybės	68,3	64,2	22,96	22,62	2010,0	0,520

Kaip matoma, iš 8 lentelėje, pateiktų duomenų bendrakultūrinių profesinių kompetencijų įtaką padedant atskleisti sociokultūrinę raišką akademinėje aplinkoje sąlyginai palankiau linke vertinti jaunesnio amžiaus respondentai ($p < 0,018$), nei vyresnieji. Taip pat jie labiau linke manyti, kad igimtos savybės ($p < 0,038$) įtakoja būsimųjų pedagogų profesinių kompetencijų tobulinimą nei vyresnieji tiriamieji.

Užfiksuoti statistiškai reikšmingi skirtumai ($p < 0,05$), kurie tikrinti Mano Vitnio U testu.

Atliekant koreliacinį ryšį svarbu nustatyti ir sociokultūrinę raišką bei lytį.

Sociokultūrinė raiška ir lytis (N=132)

Dimensijos (subskalės)	Rangų vidurkiai		Vidurkiai		Mann-Whitney U reikšmė	Statistinio reikšmingumo lygmuo, p
	Moteris (N=87)	Vyras (N=45)	Moteris (N=87)	Vyras (N=45)		
Individualūs renginiai	68,6	62,5	20,38	20,18	1775,5	0,381
Masiniai renginiai	63,1	73,1	12,43	13,49	1659,0	0,150
Visuomeninė veikla ir sportas	63,1	73,0	13,37	15,04	1664,5	0,158
Meninio profilio raiška	68,9	61,8	15,37	14,13	1746,0	0,304
Motyvai	64,5	70,3	30,97	32,73	1786,5	0,410
Motyvatoriai	70,3	59,1	15,91	15,69	1623,0	0,106
Profesinio tobulėjimo paskatos	<u>72,1</u>	<u>55,6</u>	<u>18,14</u>	<u>17,38</u>	1468,0	0,016*

Profesinio tobulėjimo paskatų svarbą ($p < 0,016$) būsimųjų pedagogų profesiniam tobulėjimui labiau linke pabrėžti moterys nei vyrai. Kadangi moterų tyrime dalyvavo daugiau negu vyrų, tai normalu, nes pedagogo specialybę renkasi labiau moterys negu vyrai.

Užfiksuotas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p < 0,05$), kuris tikrintas Mano Vitnio U testu.

Taip pat nustatomas koreliacinis ryšys tarp kompetencijų ir lyties (žr. 10 lentelę).

Kompetencijos ir lytis (N=132)

Dimensijos (subskalės)	Rangų vidurkiai		Vidurkiai		Mann-Whitney U reikšmė	Statistinio reikšmingumo lygmuo, p
	Moteris (N=87)	Vyras (N=45)	Moteris (N=87)	Vyras (N=45)		
Asmeninės komunikacinės kompetencijos	65,7	68,0	18,03	18,13	1888,0	0,732
Socialinės dalykinės kompetencijos	67,5	64,5	17,70	17,53	1868,0	0,661
Bendrakultūrinės profesinės kompetencijos	70,3	59,2	18,08	16,76	1629,0	0,106
Bendrosios kompetencijos	69,5	60,7	17,90	17,04	1695,5	0,201
Profesinės kompetencijos	67,9	63,7	18,60	18,33	1832,5	0,532
Įgimtos savybės	<u>72,9</u>	<u>54,0</u>	<u>23,59</u>	<u>22,13</u>	1397,0	0,005**
Įgytos savybės	70,3	59,1	23,08	22,29	1625,0	0,099

Moterys labiau nei vyrai linkę manyti, kad įgimtos savybės ($p < 0,005$) įtakoja būsimųjų pedagogų profesinių kompetencijų tobulinimą. Moterų kūrybiškumas, vertybės, asmeninės savybės, gabumai, požiūris yra labiau perpintas motiniškos meilės bei švelnumo dirbti pedagoginį darbą.

Nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p < 0,01$), kuris buvo tikrintas Mano Vitnio U testu.

Apdorojant duomenis koreliaciniam ryšiui nustatyti buvo įvertinta sociokultūrinė raiška ir studijų forma (žr. 11 lentelę).

Sociokultūrinė raiška ir studijų forma (N=132)

Dimensijos (subskalės)	Rangų vidurkiai		Vidurkiai		Mann-Whitney U reikšmė	Statistinio reikšmingumo lygmuo, p
	Nuolatinės studijos (N=79)	Iššęstinės studijos (N=53)	Nuolatinės studijos (N=79)	Iššęstinės studijos (N=53)		
Individualūs renginiai	<u>71,9</u>	<u>58,4</u>	<u>20,91</u>	<u>19,42</u>	1663,0	0,045*
Masiniai renginiai	67,8	64,6	12,99	12,49	1992,0	0,636
Visuomeninė veikla ir sportas	68,6	63,3	14,22	13,53	1924,5	0,430

11 lentelės tęsinys

Meninio profilio raiška	<u>73,3</u>	<u>56,4</u>	<u>16,30</u>	<u>12,92</u>	1557,5	0,012*
Motyvai	67,9	64,5	31,89	31,09	1985,0	0,613
Motyvatoriai	67,2	65,4	15,94	15,68	2036,5	0,790
Profesinio tobulėjimo paskatos	62,3	72,8	17,56	18,36	1758,0	0,110

Nuolatinių studijų studentai labiau nei iššestinių studijų studentai linkę pabrėžti, kad meninio profilio raiška ($p < 0,012$) padeda tobulinti profesines kompetencijas ir teigia, kad jie dažniau lankosi sociokultūriniuose renginiuose ($p < 0,045$) kaip būsimieji pedagogai. Galima teigti, kad nuolatinių studijų studentams lengviau įsilieti į universiteto kultūrinį gyvenimą negu iššestinių studijų studentams, nes norint dalyvauti sociokultūriniuose renginiuose reikia rasti laiko ir noro.

Užfiksuoti statistiškai reikšmingi skirtumai ($p < 0,05$), kurie buvo tikrinti Mano Vitnio U testu.

Taip pat buvo nustatomas koreliacinis ryšys tarp kompetencijų ir studijų formos (žr. 12 lentelę).

12 lentelė

Kompetencijos ir studijų forma (N=132)

Dimensijos (subskalės)	Rangų vidurkiai		Vidurkiai		Mann-Whitney U reikšmė	Statistinio reikšmingumo lygmuo, p
	Nuolatinės studijos (N=79)	Iššestinės studijos (N=53)	Nuolatinės studijos (N=79)	Iššestinės studijos (N=53)		
Asmeninės komunikacinės kompetencijos	63,1	71,6	17,85	18,40	1824,5	0,200
Socialinės dalykinės kompetencijos	65,0	68,8	17,48	17,89	1972,5	0,567
Bendrakultūrinės profesinės kompetencijos	66,8	66,1	17,94	17,17	2071,0	0,915
Bendrosios kompetencijos	68,3	63,7	17,62	17,58	1947,5	0,491
Profesinės kompetencijos	64,2	69,9	18,34	18,75	1913,5	0,384
Įgimtos savybės	69,2	62,4	23,30	22,77	1878,0	0,301
Įgytos savybės	67,5	64,9	22,85	22,75	2011,0	0,692

Analizavus anketinius duomenis statistiškai reikšmingi skirtumai nebuvo užfiksuoti ($p > 0,05$). Visas kompetencijas tiek nuolatinė, tiek iššėstinių studijų studentai linkę vertinti panašiai.

Koreliacinis ryšys tarp kompetencijų ir studijų formos buvo tikrintas Mano Vitnio U testu.

Apibendrinant gautus visus tyrimo duomenis galima teigti, kad prieš pradėdami studijuoti akademinėje aplinkoje daugiau negu pusė tyrime dalyvavusių respondentų lankė meno kolektyvus.

Studijuodami universitete būsimeji pedagogai yra aktyvūs sociokultūrinių renginių dalyviai ir lankytojai, taip pat, aktyviai dalyvauja sociokultūrinėje veikloje, kuri padeda tobulinti profesines kompetencijas.

Pagrindiniai motyvai atvedę į meno kolektyvus ir visuomeninius renginius studijų metu yra noras išbandyti kažką naujo bei noras patenkinti savo pomėgius.

Siekiant tobulinti profesines kompetencijas per sociokultūrinę raišką akademinėje aplinkoje, svarbu, kad būtų galimybės būsiamajam pedagogui visapusiškai ir kūrybiškai atsiskleisti ir įsilieti į akademinės bendruomenės gyvenimą.

IŠVADOS

1. Skatinant būsimųjų pedagogų sociokultūrinę raišką akademinėje aplinkoje, padedama išsiugdyti nuolatinį poreikį saviugdai, saviraiškai ir profesiniam tobulėjimui.
2. Būsimajam pedagogui reikia kuo daugiau įgyti kompetencijų akademinėje aplinkoje, kurios atsiskleidžia per sociokultūrinę raišką, kad jis galėtų kokybiškai dirbti pedagoginį darbą.
3. Profesinių kompetencijų tobulinimas per sociokultūrinę raišką turi vykti visą gyvenimą tiek akademinėje, tiek neakademinėje aplinkoje.
4. Remiantis atlikto tyrimo duomenimis, būsimasis pedagogas turi nuolat tobulinti turimas kompetencijas ir įgyti naujų žinių bei gebėjimų, nes nuo to kiek jis turi kompetencijų ir priklauso profesinės veiklos sėkmė bei jo sociokultūrinės raiškos raida.
5. Anketinės duomenų analizės tyrimas atskleidė, kad būsimieji pedagogai prieš pradėdami studijuoti akademinėje aplinkoje lankė meninio profilio užsiėmimus, tai jiems universitete yra poreikis lankyti ne tik meninio profilio užsiėmimus, bet ir visuomeninę veiklą ir sportą, kuri padeda tobulinti profesines kompetencijas.
6. Tyrimo rezultatai parodė, kad pagrindinė būsimųjų pedagogų profesinio tobulėjimo paskata - dalyvavimas sociokultūriniuose renginiuose puoselėjant tradicijas, kultūrinį mobilumą, santykį su aplinkiniais žmonėmis.
7. Atliktame tyrime paaiškėjo, kad bendrakultūrinės profesinės kompetencijos yra vienos svarbiausių kompetencijų, padedančios tobulėti būsimajam pedagogui per sociokultūrinę raišką profesinėje veikloje.
8. Iškelta magistro darbo hipotezė pagal gautus tyrimo duomenis pasitvirtino, kadangi visos testo metodologinės kokybės charakteristikos rodo, kad sukurtas diagnostinis mechanizmas psichometriniu požiūriu pasižymi pakankamai aukšta metodologine kokybe ir gali būti pripažintas tinkamu diagnozuojant būsimųjų pedagogų sociokultūrinės raiškos akademinėje aplinkoje, kaip profesinio tobulėjimo prielaidą.

REKOMENDACIJOS

1. Sociokultūrinės raiškos tobulinimas labiausiai atsiskleidžia per profesines kompetencijas, todėl jas tobulinti reikia nuolat, keliant pedagogų profesinę kultūrą ir įgyvendinat „Mokymosi visą gyvenimą“ strategiją.
2. Skatinti būsimuosius pedagogus aktyviau įsijungti ne tik į sociokultūrinių renginių dalyvavimą, bet ir jų organizavimą bei kūrybą, kadangi tai padėti tobulinti kompetencijas ne tik akademinėje aplinkoje, bet ir įsiliejant į sociokultūrinį gyvenimą.
3. Būsimieji pedagogai profesines kompetencijas turėtų aktyviau ugdyti išitraukdami į sociokultūrinius renginius bei veiklas, kadangi neformalioje veikloje ugdoma sąmoninga asmenybė, sugebanti atsakingai ir kūrybingai spręsti kylančias problemas, vertybinės nuostatos, asmeniniai gebėjimai bei socialiniai įgūdžiai.

LITERATŪRA

1. Adomaitienė J., Teresevičienė M. (2001). Veiklos kompetencijų svarba ir raiška profesiniame rengime. *Pedagogika. Mokslo darbai*. Nr. 51. Vilnius: VPU, p.70-80.
2. Aramavičiūtė V. (2005). Auklėjimas ir dvasinė asmenybės branda. Vilnius: Gimtasis žodis.
3. Анастази А., Урбина С. (2001). Психологическое тестирование. Санкт-Петербург: Питер. 686 с
4. Atkinson, R. C., Shiffrin, R. M. (1968). Human memory: A proposed system and its control processes. In K. W. Spence & J. T. Spence (Eds.). *The psychology of learning and motivation: Advances in research and theory*. Vol. 2, New York: Academic Press, p. 742-775.
5. Balčiūnaitė F., Kregždė S. (2004). Psichologijos mokytojų ikiprofesinio rengimo subjekto charakteristika. Švietimo reforma ir mokytojų rengimas: aktualijos ir perspektyvos. X tarptautinė mokslinė konferencija: mokslo darbai. Vilnius, p. 11-15.
6. Bankauskienė N. (2012). Asmeninis profesinis tobulėjimas, šiuolaikinio mokytojo kompetencijos. [Žiūrėta 2013-10-11]. Prieiga per internetą: <[http://www.upc.smm.lt/tobulinimas/renginiai/medziaga/konsultantai/vertintojai/Asmeninis_profesinis_tobulejimas_\(N.Bankauskiene\).pdf](http://www.upc.smm.lt/tobulinimas/renginiai/medziaga/konsultantai/vertintojai/Asmeninis_profesinis_tobulejimas_(N.Bankauskiene).pdf)>.
7. Barkauskaitė M. (2001). Paaugliai: sociopedagoginė dinamika: [monografija]. – Vilnius: Vilniaus Pedagoginio Universiteto leidykla.
8. Biggs J. (1987). *Student Approaches to Learning and Studying* Hawthorn, Vic: Australian Council for Educational Research.
9. Bitinas B. (2000). Ugdymo filosofija. Vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams. Vilnius.
10. Bitinas B. (2006). Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas. Vilnius: Kronta.
11. Boyatzis R. E. (2002). *Core Competencies in Coaching Others*.
12. Бурлачук Л. Ф., Морозов С. М. (1999). Словарь-справочник по психодиагностике. Санкт-Петербург.
13. Burkšaitienė N. (2008). Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo universitetiniame lygmenyje poreikiai Lietuvoje: Atvejo analizė. Mykolo Romerio Universitetas.

14. Dačiulytė R., Dromantienė L. ir kt. (2012). Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo modelis. Projektas „Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo ir perkvalifikavimo sistemos plėtra“. Vilnius: UPC. [Žiūrėta 2013-10-11]. Prieiga per internetą: <http://www.upc.smm.lt/projektai/pkt/naujienos/modelis/PKT_modelis.pdf>.
15. Daukila S. (2001). Profesinio ugdymo turinys. Profesinio ugdymo pagrindai. Kaunas.
16. Fokienė A. (2006). Profesijos mokytojų neformaliojo ir savaiminio mokymosi didaktinių pasiekimų vertinimo sistemos parametrai. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai. Kaunas: VDU.
17. Jarvis P. (2006). Towards a Comprehensive Theory of Human Learning. London and New York: Routledge / Falmer Press.
18. Jovaiša L. (1975). Psichologinė diagnostika. Kaunas: Šviesa
19. Jovaiša L. (1993). Pedagogikos terminai. Kaunas.
20. Jovaiša L. (1993). Edukologijos įvadas. Kaunas: Technologija.
21. Jovaiša L. (2001). Edukologijos įvadas. Kaunas: Technologija.
22. Jucevičienė P. (1997). Ugdymo mokslo raida: nuo pedagogikos iki šiuolaikinės edukologijos. Kaunas: Technologija.
23. Jucevičienė P., Leipaitė D. (2000). Kompetencijos sampratos vertė. // Socialiniai mokslai. Nr. 1 (22), p. 44-51.
24. Jucevičienė P., Stasiulionienė V. (2004). Edukacinės paradigmos virsmo įgalinimas Utenos kolegijoje: verslo vadybos programos atvejis. Kaunas: KTU.
25. Jurašaitė - Harbison E. (2006). Pedagoginės kompetencijos: apibrėžimai, modeliai ir raiška. Žvirblių takas. Nr. 2, p. 7-17.
26. Kabišaitytė S., Teresevičienė M., Zuzevičiūtė V. (2008). Pasirengimas vertinti neformaliai ir savaimė įgytą kompetenciją. Acta Pedagogica Vilnensia, p. 78-89.
27. Kievišas J., Gaučaitė R. (2000). Vaiko veikla meninio ugdymo procese. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
28. Kievišas J., Jakštonienė Z., Bagdonienė A. (2001). Muzikos specialisto ugdymas. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
29. Kievišas J., Kisielytė – Sadauskienė J. (2002). Mokytojų profesinio rengimo galimybės studentų meno kolektyve. Pedagogika. T. 63, p. 73-78. Vilnius: VPU
30. Kievišas J., Kisielytė – Sadauskienė J., Gaučaitė R. (2003). Muzikos pedagogų meninio ugdymo ir profesinio rengimo vienovė. Pedagogika. T.66, p. 101-107. Vilnius: VPU

31. Kisielytė – Sadauskienė J. (2001). Veikla meno kolektyve – mokytojų kompetencijos augimo prielaida. *Pedagogika*. T. 49, p. 113-123. Vilnius: VPU
32. Kisielytė – Sadauskienė J. (2003). Būsimojo mokytojo sociokultūrinė raiška meno kolektyve: daktaro disertacija. *Socialiniai mokslai, edukologija*. Vilnius: VPU.
33. Kisielytė – Sadauskienė J. (2004). Būsimojo mokytojo sociokultūrinė raiška ir jos raida meno kolektyve. *Švietimo reforma ir mokytojų rengimas: aktualijos ir perspektyvos*. p. 110-115. Vilnius: VPU
34. Kisielytė – Sadauskienė J. (2007). Asmens ir visuomenės dialogas laisvalaikio meninėje veikloje. Vilnius: VPU.
35. Klizaitė D. (2006). Pirmojo kurso būsimųjų pedagogų adaptacijos ypatumai. Magistro darbas. Vilnius.
36. Knowles M. (1975). *Self – Directed Learning. A Guide for Learners an Teachers*. New York: Association Press.
37. Ko reikia šiuolaikiniam mokytojui? Aktualus mokytojų kvalifikacijos tobulinimo turinys. (2008). *Mokomoji knyga mokytojams*. Vilnius: Lodvila.
38. Kondratienė R. (2006). Meninio ugdymo ir profesinio rengimo ryšys modeliuojant dalykų studijas aukštojoje mokykloje. Daktaro disertacija. Šiaulių universitetas.
39. Kursinių ir baigiamųjų (bakalauro, laipsnio nesuteikiančių studijų, magistro) darbų rengimo ir gynimo metodinės rekomendacijos. (2010). Šiauliai: Šiaulių universitetas.
40. Kviesskienė G. (2003). *Socializacija ir vaiko gerovė*. Vilnius: VPU.
41. Laužackas R. (1997). *Profesinio ugdymo turinio reforma: didaktiniai bruožai*. Kaunas: Leidybos centras.
42. Laužackas R. (2005). *Profesinio rengimo metodologija*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
43. Laužackas R., Stasiūnaitienė E., Teresevičienė M. (2005). *Kompetencijų vertinimas neformaliajame ir savaiminiame mokymesi*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
44. Lepaitė D. (2001). *Kompetenciją plėtojančių studijų programų lygio nustatymo metodologija (verslo studijų atvejis)*. Daktaro disertacijos santrauka. Kaunas.
45. Lepaitė D. (2003). *Kompetenciją plėtojančių studijų programų lygio nustatymo metodologija*. Monografija. Kaunas: Technologija.
46. Levickaitė R., Reimeris R., Žemaitis E. (2011). *Kūrybinių industrijų bendruomenės socialinės aplinkos formavimas neformalaus mokymosi ir atvirų inovacijų principais*. *Filosofija. Sociologija*. T. 22. Nr. 2, p. 161-175.

47. Lienert G. A., Raatz U. (1994). Testaufbau und Testanalyse. Weinheim.
48. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos ir išsilavinimo standartai XI-XII klasėms. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2002 m. rugpjūčio 21 d. įsakymas Nr. 1465. Vilnius.
49. Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymas. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2003 m. gruodžio 4 d. Nr. IX-1871. Vilnius. [Žiūrėta 2014-03-11]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=267613&p_query=&p_tr2=>
50. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas 2011 m. kovo 17 d.
51. Lipinskienė D. (2000). Studijuoti skatinanti aplinka: jos reikšmė studentų mokymuisi. Tiltai, Nr. 2, p. 73-77. Klaipėda
52. Lipinskienė D. (2002). Edukacinė studentą įgalinanti studijuoti aplinka. Daktaro disertacija. Kaunas: KTU.
53. Luthans F. (1992). Organizational Behavior. McGraw Hill, Inc.
54. Longworth N. (2000). Making Lifelong Learning Work: Learning Cities for a Learning Century. London: Kogan Page.
55. Matonis V. (2002). Meno dalykų pedagogo profilis ir muzikinio ugdymo aktualijos (2). p. 55-66. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
56. Martišauskienė E. (2004). Paauglių dvasingumas kaip pedagoginis reiškinys. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
57. Martišauskienė E. (2008). Šviesos pedagogikos kontūrai: Dvasingumo ugdymo pamatai. Vilnius: Vilniaus Pedagoginio Universiteto leidykla.
58. Merkys G. (1999). Empirinė-analitinė paradigma ir šiuolaikinis socialinis tyrimas. Filosofija, Sociologija. Nr. 3, p. 53-64.
59. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija. [Žiūrėta 2013-10-11]. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=329216&p_query=&p_tr2=>
60. Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. sausio 15 d. Įsakymas Nr. ISAK-54.
61. Neformaliojo ugdymo koncepcijos projektas. (2008). Vilnius.
62. Pedagogų rengimo koncepcija. Valstybės žinios. 2004 12 29. Nr. 186 – 6940.

63. Pociūtė B. (2005). Pagrindinė akadaminės bendruomenės vertybė – kokybės kultūra. *Acta Peadagogica Vilnensia*, p. 188-196.
64. Spierts M. (2003). Balansavimas ir aktyvinimas: Metodiškai organizuotas sociokultūrinis darbas. Vilnius: VU.
65. Saulėnienė S. (2006). Pedagogų rengimo tobulinimas. Pedagogų rengimo standarto gairių projekto tyrimo ataskaita. Kaunas.
66. Stagniūnienė A. (2008). Ikimokyklinio ugdymo pedagogo kompetencijos ir jų plėtojimo perspektyva. Vilnius: VDU.
67. Stasiūnaitienė E. (2006). Profesinis rengimas: neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo sistemos modeliavimas: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai. Kaunas: VDU.
68. Šernas V. (1998). Profesinės veiklos didaktika. Vilnius: Presvika.
69. Šinkūnienė J. R. (2006). Laisvalaikio studijos ir rekreacijos administravimas. Mykolo Riomerio universitetas.
70. Švietimo gairės. (2002). Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos 2003 – 2012 metams. Informacinis leidinys. Nr. 14 (149). Vilnius.
71. Tamošiūnas T. (1998). Profesinio ir ikiprofesinio pedagogų rengimo sąveika. Daktaro disertacija. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
72. Tamošiūnas T. (2002). Pedagogo profesiniai gebėjimai: ekspertų nuostatų analizė. *Pedagogika*. Nr. 61, p. 194-199. Vilnius: VPU.
73. Tavoras V. (2009). Būsimų muzikos mokytojų meninės individualybės raiškos skatinimas universitete. Daktaro disertacija. VPU.
74. Teresevičienė M., Gedvilienė G. (1999). Mokymasis grupėse bendradarbiaujant. Vilnius: Garnelis.
75. Teresevičienė M., Burkšaitienė N. (2003). Suaugusiųjų neformaliojo bei savaiminio mokymosi vertinimas ir pripažinimas aukštojo mokslo studijose. *Pedagogika*. Nr. 69, p. 230-237. Vilnius: VPU.
76. Treščenko O. (2005). Mokinio muzikinės kompetencijos ypatybės ketvirtaisiais grojimo akordeonu metais. Magistro darbas. VPU.
77. Vaišvila A. (2003). Akademinė edukologija. Monografija. Lietuvos mokslas. T. I. 45 knyga. Vilnius. Mokslotyros institutas.
78. Vaitkevičius J. (1995). Socialinės pedagogikos pagrindai. Vilnius: Egalda.
79. Vaitkevičiūtė V. (2001). Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius.

80. Vasiliauskas R. (2001). Žaidimai – vaiko ugdymo veiksnys lietuvių liaudies pedagogikoje. *Pedagogika*. Nr. 48, p. 125-135. Vilnius
81. Vilkelienė A. (2004). Meninis ugdymas: kai kurie intucijos ir savaties aspektai. *Pedagogika*. Nr. 72, p. 155-160. Vilnius.
82. Virgailaitė – Mečkauskaitė E. (2011). Tarpkultūrinės kompetencijos ugdymas aukštojo mokslo internacionalizacijos kontekste. Daktaro disertacija.
83. Žemaitaitytė I. (2007). Neformalusis suaugusiųjų švietimas: plėtros tendencijos dabartinėje Europoje. Monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidykla.
84. Žydžiūnaitė V. (2003). Komandinio darbo kompetencijų edukacinė diagnostika ir jų vystymo, rengiant slaugytojus, pagrindimas. Daktaro disertacija.
85. Zaukienė A. (2005). Pradinių klasių mokytojo profesinės kompetencijos įsivertinimas. *Pedagogika*, Nr. 78, p. 97-103.

PRIEDAI

BŪSIMŪJŲ PEDAGOGŲ SOCIOKULTŪRINĖ RAIŠKA AKADEMINĖJE APLINKOJE, KAIP PROFESINIO TOBULĖJIMO PRIELAIDA

ANKETA

Sociokultūrinė raiška - tai visuomenės bendravimo normų, kalbos etiketo, kultūros, papročių, tradicijų, svarbiausių visuomeninės vertybių, kasdienio gyvenimo, žmonių tarpusavio santykių, gyvenimo būdo, neverbalinės raiškos savitumų ir pan. išraiška.

Tyrimo tikslas - išanalizuoti būsimųjų pedagogų sociokultūrinės raiškos akademinėje aplinkoje ypatumus ir jos poveikį tolimesnėms profesinio tobulėjimo prielaidoms.

Anoniminį anketinį tyrimą atlieka Šiaulių universiteto Edukologijos fakulteto Edukologijos magistrantūros Kokybės vadybos studijų programos II kurso studentė Erika Pusvaškė.

Žemiau pateikti klausimai, suteikiantys informacijos apie Jus ir pagrindinius duomenis apie Jūsų studijas. Į juos **atsakykite pasirinkdami vieną variantą kiekvienoje eilutėje arba išrašykite atsakymą tam skirtoje vietoje.**

1. Ar prieš pradėdama(-as) studijuoti akademinėje aplinkoje lankėte kokį(-ius) nors meno kolektyvą(-us)?

Jei lankėte, tai kokį(-ius) ir kodėl?

Jei nelankėte, tai kodėl?

2. Kiek dažnai dalyvaudami sociokultūriniuose renginiuose būsimieji pedagogai tobulina profesines kompetencijas?

SOCIOKULTŪRINIAI RENGINIAI	LABAI DAŽNAI	DAŽNAI	RETAI	LABAI RETAI	NETURIU NUOMONĖS
Muziejuose					
Parodose					
Teatre, spektakliuose					
Kine					
Koncertuose					
Pleneruose					
Festivaliuose					
Stovyklose					
Talkose					
Pilietinėse akcijose					

Kita (įrašykite) _____

3. Kiek dažnai Jūs lankotės sociokultūriniuose renginiuose, kaip būsimasis pedagogas?

SOCIOKULTŪRINIAI RENGINIAI	LABAI DAŽNAI	DAŽNAI	RETAI	LABAI RETAI	VISAI NESILANKAU
Muziejuose					
Parodose					
Teatre, spektakliuose					
Kine					
Koncertuose					
Pleneruose					
Festivaliuose					
Stovyklose					
Talkose					
Pilietinėse akcijose					

Kita (įrašykite) _____

4. Kuri sociokultūrinė veikla Jums padeda tobulinti profesines kompetencijas?

VEIKLOS	SUTINKU	IŠ DALIES SUTINKU	IŠ DALIES NESUTINKU	NESUTINKU	NEDALYVAUJU VEIKLOJE
Savanorystės centras					
Studentų atstovybė					
Studentų klubas					
Sporto klubas					
Choro kolektyvas					
Šokio kolektyvas					
Folkloro kolektyvas					
Teatro kolektyvas					
Instrumentinės muzikos kolektyvas					

Kita (įrašykite) _____

5. Kokie motyvai Jus skatina dalyvauti sociokultūrinėje veikloje?

MOTYVAI	SUTINKU	IŠ DALIES SUTINKU	IŠ DALIES NESUTINKU	NESUTINKU	NEDALYVAUJU VEIKLOJE
Jau anksčiau esu dalyvavęs panašiam kolektyve					
Kolektyvo reklama					
Draugai					
Dėstytojai					
Meno vadovai					
Šeima					
Noras išbandyti kažką naujo					
Noras patenkinti pomėgius					
Savirealizacija					
Atsitiktinumas					
Pareiga					
Noras susirasti draugų, bendraminčių					

Kita (įrašykite) _____

6. Kurie veiksniai skatina būsimųjų pedagogų profesinį tobulėjimą?

VEIKSNIAI	SUTINKU	IŠ DALIES SUTINKU	NETURIU NUOMONĖS	IŠ DALIES NESUTINKU	NESUTINKU
Lankymasis sociokultūriniuose renginiuose					
Dalyvavimas sociokultūriniuose renginiuose					
Organizavimas sociokultūrinių renginių					
Kūryba sociokultūrinių renginių programų ar atskirųjų elementų dalių					

Kita (įrašykite) _____

7. Kurios iš pateiktų kompetencijų būsimiesiems pedagogams padeda atskleisti sociokultūrinę raišką akademinėje aplinkoje?

KOMPETENCIJOS	SUTINKU	IŠ DALIES SUTINKU	NETURIU NUOMONĖS	IŠ DALIES NESUTINKU	NESUTINKU
Bendrakultūrinės					
Profesinės					
Komunikacinės					
Sociokultūrinės					
Pedagoginės					
Dalykinės					
Intelektinės					
Socialinės					
Bendravimo					
Asmeninės					
Organizacinės					
Mokymosi					

Kita (įrašykite) _____

8. Kiek svarbūs šie veiksniai ugdant būsimųjų pedagogų bendrakultūrinę kompetenciją?

VEIKSNIAI	SVARBŪS	IŠ DALIES SVARBŪS	NETURIU NUOMONĖS	IŠ DALIES NESVARBŪS	NESVARBŪS
Dalykinis pasirengimas					
Metodinis pasirengimas					
Pedagoginis-psichologinis pasirengimas					
Kultūrinio paveldo puoselėjimas					
Kvalifikacijos kėlimas					
Nuolatinis tobulėjimas ir saviugda					
IKT raštingumas					
Bendravimas ir bendradarbiavimas					

Kita (įrašykite) _____

9. Kaip šie požymiai įtakoja būsimųjų pedagogų profesinių kompetencijų tobulinimą?

POŽYMIAI	LABAI ĮTAKOJA	IŠ DALIES ĮTAKOJA	NETURIU NUOMONĖS	IŠ DALIES NEĮTAKOJA	NEĮTAKOJA
Asmeninės savybės					
Vertybės					
Požiūriai					
Įgūdžiai					
Mokėjimai					
Žinios					
Gabumai					
Kūrybiškumas					
Kritinis mąstymas					
Gebėjimas prisitaikyti					

Kita (įrašykite) _____

10. Kaip sociokultūrinė raiška įtakoja Jūsų, kaip būsimąjį pedagogo, profesinį tobulėjimą?

11. Kelinto kurso studentė(-as) esate?

KURSAS	
1	
2	
3	
4	
5	

12. Specialybė, kurią studijuojate (įrašykite pilną studijų pavadinimą)?

13. Studijų forma, kurioje studijuojate?

STUDIJŲ FORMA	
NUOLATINĖS STUDIJOS	
IŠTESTINĖS STUDIJOS	

14. Jūsų lytis?

LYTIS	
MOTERIS	
VYRAS	

15. Jūsų amžius?

AMŽIUS	
18-25	
25-35	
35-45	
45 ir daugiau	

Ačiū už kantrybę!

**BŪSIMŪJŲ PEDAGOGŲ SOCIOKULTŪRINĖ RAIŠKA IR KOMPETENCIJOS
AKADEMINĖJE APLINKOJE**

Dimensijos (subskalės)	Klausimai	N items	KMO	Paašikinta sklaida proc.	Cronbach alpha	Faktorinis svoris (L)			Skiriamoji geba (r/itt)			
						mean	min	max	mean	min	max	
Individualūs renginiai	Muziejuose	6	0,73	52,43	0,80	0,69	0,36	0,88	0,40	0,04	0,79	k12_1
	Teatre, spektakliuose											
	Parodose											
	Pleneruose											
	Kine											
	Koncertuose											
Masiniai renginiai	Stovyklose	4	0,77	65,04	0,82	0,80	0,73	0,87	0,53	0,37	0,71	k12_2
	Talkose											
	Festivaliuose											
	Pilietinėse akcijose											
Individualūs renginiai	Teatre, spektakliuose	6	0,80	58,98	0,85	0,75	0,49	0,89	0,49	0,12	0,82	k13_1
	Muziejuose											
	Parodose											
	Pleneruose											
	Koncertuose											
	Kine											
Masiniai renginiai	Talkose	4	0,74	72,19	0,87	0,85	0,77	0,91	0,62	0,49	0,83	k13_2
	Stovyklose											
	Pilietinėse akcijose											
	Festivaliuose											
Visuomeninė veikla ir sportas	Studentų atstovybė	4	0,68	66,08	0,83	0,81	0,70	0,88	0,54	0,41	0,71	k14_1
	Savanorystės centras											
	Studentų klubas											
	Sporto klubas											
Meninio profilo raiška	Choro kolektyvas	5	0,87	84,80	0,96	0,92	0,89	0,94	0,81	0,75	0,90	k14_2
	Folkloro kolektyvas											
	Instrumentines muzikos kolektyvas											
	Šokio kolektyvas											
	Teatro kolektyvas											
Motyvai	Noras išbandyti kažką naujo	8	0,83	59,91	0,90	0,77	0,64	0,85	0,54	0,25	0,88	k15_1
	Noras patenkinti pomėgius											
	Savirealizacija											
	Kolektyvo reklama											
	Noras susirasti draugų, bendraminčių											
	Atsitiktinumas											
	Pareiga											
	Jau anksčiau esu dalyvavęs panašiam kolektyve											

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

2 PRIEDO TĘSINYS

Motyvatoriai	Šeima	4	0,71	71,29	0,86	0,84	0,78	0,89	0,62	0,39	0,71	kl15_2
	Dėstytojai											
	Meno vadovai											
	Draugai											
Profesinio tobulėjimo paskatos	Organizavimas sociokultūrinių renginių	4	0,82	76,53	0,90	0,87	0,77	0,93	0,68	0,52	0,81	kl16
	Dalyvavimas sociokultūriniuose renginiuose											
	Kūryba sociokultūrinių renginių programų ar atskirų jų elementų dalių											
	Lankymasis sociokultūriniuose renginiuose											
Asmeninės komunikacinės kompetencijos	Bendravimo kompetencijos	4	0,64	48,07	0,63	0,69	0,50	0,75	0,30	0,10	0,44	kl17_1
	Asmeninės kompetencijos											
	Mokymosi kompetencijos											
	Komunikacinės kompetencijos											
Socialinės dalykinės kompetencijos	Dalykinės kompetencijos	4	0,72	56,83	0,75	0,75	0,72	0,80	0,42	0,31	0,53	kl17_2
	Socialinės kompetencijos											
	Organizacinės kompetencijos											
	Intelektinės kompetencijos											
Bendrakultūrinės profesinės kompetencijos	Sociokultūrinės kompetencijos	4	0,72	60,39	0,78	0,78	0,73	0,86	0,47	0,35	0,62	kl17_3
	Bendrakultūrinės kompetencijos											
	Profesinės kompetencijos											
	Pedagoginės kompetencijos											
Bendrosios kompetencijos	Kultūrinio paveldo puoselėjimas	4	0,68	51,73	0,69	0,72	0,62	0,80	0,35	0,19	0,49	kl18_1
	IKT raštingumas											
	Nuolatinis tobulėjimas ir saviugda											
	Bendravimas ir bendradarbiavimas											
Profesinės kompetencijos	Metodinis pasirengimas	4	0,59	47,81	0,63	0,69	0,60	0,82	0,30	0,09	0,48	kl18_2
	Dalykinis pasirengimas											
	Pedagoginis-psichologinis pasirengimas											
	Kvalifikacijos kėlimas											

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

2 PRIEDO TĒSINYS

Igimtos savybēs	Kūrybiškums	5	0,75	55,32	0,80	0,74	0,65	0,84	0,44	0,21	0,61	k19_1
	Požiūriai											
	Gabumai											
	Vertībēs											
	Asmeninēs savybēs											
Igytos savybēs	Kritinis māstymas	5	0,56	49,18	0,74	0,70	0,58	0,86	0,36	0,16	0,65	k19_2
	Gebējimas prisitaikyti											
	Mokējimai											
	Igūdžiai											
	Žinios											

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Individualūs renginiai	,088	132	,015	,966	132	,002
Masiniai renginiai	,087	132	,015	,965	132	,002
Individualūs renginiai	,083	132	,025	,977	132	,022
Masiniai renginiai	,089	132	,012	,969	132	,004
Visuomeninė veikla ir sportas	,196	132	,000	,900	132	,000
Meninio profilio raiška	,167	132	,000	,867	132	,000
Motyvai	,220	132	,000	,733	132	,000
Motyvatoriai	,178	132	,000	,809	132	,000
Profesinio tobulėjimo paskatos	,221	132	,000	,825	132	,000
Asmeninės komunikacinės kompetencijos	,212	132	,000	,877	132	,000
Socialinės dalykinės kompetencijos	,204	132	,000	,833	132	,000
Bendrakultūrinės profesinės kompetencijos	,207	132	,000	,816	132	,000
Bendrosios kompetencijos	,195	132	,000	,864	132	,000
Profesinės kompetencijos	,217	132	,000	,830	132	,000
Igimtos savybės	,200	132	,000	,803	132	,000
Igytos savybės	,215	132	,000	,794	132	,000

a. Lilliefors Significance Correction

Būsimųjų pedagogų profesinį tobulėjimą skatinantys veiksniai

R/Nr.	Veiksniai	N	Vertinimo %			M (vidurkis)	Mo	SD	V
			Negatyvus	Neutralus	Pozityvus				
1	Dalyvavimas sociokultūriniuose renginiuose	132	1,5	1,5	97,0	4,52	5	0,61	14%
2	Lankymasis sociokultūriniuose renginiuose	132	4,5	1,5	94,0	4,48	5	0,75	17%
3	Kūryba sociokultūrinių renginių programų ar atskirų jų elementų dalių	132	5,3	1,5	93,2	4,46	5	0,83	19%
4	Organizavimas sociokultūrinių renginių	132	4,5	1,5	94,0	4,42	5	0,77	17%

**Kompetencijos padedančios būsimesiems pedagogams atskleisti sociokultūrinę raišką
akademiniėje aplinkoje**

R/Nr.	Kompetencijos	N	Vertinimo %			M (vidurkis)	Mo	SD	V
			Negatyvus	Neutralus	Pozityvus				
1	Mokymosi kompetencijos	132	3,0	0,0	97,0	4,60	5	0,65	14%
2	Bendravimo kompetencijos	132	2,3	0,0	97,7	4,58	5	0,62	13%
3	Asmeninės kompetencijos	132	2,3	0,0	97,7	4,55	5	0,62	14%
4	Profesinės kompetencijos	132	0,0	1,5	98,5	4,54	5	0,58	13%
5	Pedagoginės kompetencijos	132	3,8	0,0	96,2	4,53	5	0,69	15%
6	Dalykinės kompetencijos	132	3,8	0,0	96,2	4,42	5	0,72	16%
7	Intelektinės kompetencijos	132	6,8	0,0	93,2	4,42	5	0,81	18%
8	Organizacinės kompetencijos	132	4,5	0,8	94,7	4,42	5	0,73	17%
9	Socialinės kompetencijos	132	3,8	3,0	93,2	4,39	5	0,73	17%
10	Bendrakultūrinės kompetencijos	132	12,9	0,8	86,3	4,36	5	1,01	23%
11	Komunikacinės kompetencijos	132	3,0	1,5	95,5	4,34	4	0,66	15%
12	Sociokultūrinės kompetencijos	132	17,4	0,0	82,6	4,20	5	1,10	26%

Būsimųjų pedagogų bendrakultūrinė kompetencija

R/Nr.	Rodikliai	N	Vertinimo %			M (vidurkis)	Mo	SD	V
			Negatyvus	Neutralus	Pozityvus				
1	Dalykinis pasirengimas	132	0,8	0,0	99,2	4,74	5	0,49	10%
2	Nuolatinis tobulėjimas ir saviugda	132	1,5	0,0	98,5	4,67	5	0,56	12%
3	Pedagoginis-psichologinis pasirengimas	132	1,5	0,0	98,5	4,67	5	0,56	12%
4	Bendravimas ir bendradarbiavimas	132	4,5	0,0	95,5	4,61	5	0,75	16%
5	Metodinis pasirengimas	132	1,5	0,8	97,7	4,55	5	0,60	13%
6	Kvalifikacijos kėlimas	132	3,0	1,5	95,5	4,55	5	0,68	15%
7	IKT raštingumas	132	4,5	7,6	87,9	4,25	4	0,79	18%
8	Kultūrinio paveldo puoselėjimas	132	18,2	0,0	81,8	4,07	5	1,08	27%

Veiksniai, įtakojantys būsimųjų pedagogų profesinių kompetencijų tobulinimą

R/Nr.	Veiksniai	N	Vertinimo %			M (vidurkis)	Mo	SD	V
			Negatyvus	Neutralus	Pozityvus				
1	Žinios	132	1,5	0,0	98,5	4,78	5	0,51	11%
2	Gabumai	132	0,0	0,8	99,2	4,78	5	0,43	9%
3	Asmeninės savybės	132	0,8	0,0	99,2	4,67	5	0,52	11%
4	Gebėjimas prisitaikyti	132	3,8	0,8	95,4	4,65	5	0,69	15%
5	Kūrybiškumas	132	1,5	6,1	92,4	4,59	5	0,68	15%
6	Įgūdžiai	132	3,8	0,0	96,2	4,57	5	0,69	15%
7	Vertybės	132	1,5	0,0	98,5	4,55	5	0,58	13%
8	Požiūriai	132	5,3	0,0	94,7	4,51	5	0,76	17%
9	Kritinis mąstymas	132	7,6	1,5	90,9	4,41	5	0,86	19%
10	Mokėjimai	132	6,8	6,8	86,4	4,40	5	0,92	21%

Koreliaciniai ryšiai tarp sociokultūrinės raiškos ir kompetencijų (N=132)

Būsimųjų pedagogų sociokultūrinė raiška ir kompetencijos	Asmeninės komunikacinės kompetencijos	Socialinės dalykinės kompetencijos	Bendrakultūrinės profesinės kompetencijos	Bendrosios kompetencijos	Profesinės kompetencijos	Igimtos savybės	Igytos savybės
Individualūs renginiai	0,054 0,539	0,098 0,265	,239** 0,006	,277** 0,001	,197* 0,024	,327** 0,000	,174* 0,046
Masiniai renginiai	,187* 0,032	,208* 0,017	0,045 0,611	0,124 0,157	0,139 0,113	0,100 0,256	,184* 0,035
Visuomeninė veikla ir sportas	0,111 0,204	,209* 0,016	0,122 0,165	0,013 0,881	0,144 0,099	0,071 0,417	0,08 0,336
Meninio profilio raiška	,173* 0,048	,223* 0,010	,322** 0,000	,275** 0,001	,266** 0,002	,306** 0,000	,263** 0,002
Motyvai	,319** 0,000	,371** 0,000	,306** 0,000	,204* 0,019	0,140 0,109	,250** 0,004	,284** 0,001
Motyvatoriai	,180* 0,039	,203* 0,020	,384** 0,000	,220* 0,011	0,16 0,062	,285** 0,001	,195* 0,025
Profesinio tobulėjimo paskatos	,288** 0,001	,196* 0,024	,495** 0,000	,234** 0,007	,303** 0,000	,355** 0,000	,317** 0,000
0,4<r<=0,6	vidutinio stiprumo ryšys						
0,2<r<=0,4	silpnas ryšys						
0,1<=r<=0,2	labai silpnas ryšys						

Statistinio koreliacijos koeficientų reikšmingumo lygmenys

p<0,01	**
p<0,05	*

Skaičiuotas Spearman koreliacijos koeficientu.